

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Muzeul Digital al Romanului Românesc

revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Acest roman a fost digitizat în cadrul proiectului Muzeul Digital al Romanului Românesc 1901-1932, inițiat de Revista Transilvania, organizat de Complexul Național Muzeal ASTRA și co-finanțat de Administrația Fondului Cultural Național.

Sugestie de citare a arhivei:

Baghiu, Ștefan, Vlad Pojoga, Cosmin Borza, Andreea Coroian Goldiș, Denisa Frătean, Daiana Gârdan, Alex Goldiș, Emanuel Modoc, Iunis Minculete, David Morariu, Ovio Olaru, Teodora Susarenco, Andrei Terian, Radu Vancu, Dragoș Varga. *Muzeul Digital al Romanului Românesc: 1901-1932*. Sibiu: Complexul Național Muzeal ASTRA, 2020. https://revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932.

This novel was digitized for the project The Digital Museum of the Romanian Novel 1901-1932, initiated by Revista Transilvania, organized by ASTRA National Museum Complex and co-financed by The National Cultural Fund Administration.

Citation suggestion:

Baghiu, Ștefan, Vlad Pojoga, Cosmin Borza, Andreea Coroian Goldiș, Denisa Frătean, Daiana Gârdan, Alex Goldiș, Emanuel Modoc, Iunis Minculete, David Morariu, Ovio Olaru, Teodora Susarenco, Andrei Terian, Radu Vancu, Dragoș Varga. *The Digital Museum of the Romanian Novel: 1901-1932*. Sibiu: Complexul Național Muzeal ASTRA, 2020. https://revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/ro/1901-1932

Vasile E. Moldovan.

DUȘMANII.

Roman.

Prețul 1 coroană.

Muzeul Digital al Romanului Românesc

Muzeul Digital al Romanului Romanesc
https://patrimoniu.ro/mdrr1901-1932

1901

Dușmănie.

1984

Roman

de

Vasile E. Moldovan.

B.A. 111

BIBLIOTECA „ASTREI"
(Asociațiunea pentru lit. rom. și cultura poporului român)
Centrala Sibiiu.
Nr. 1190

Sibiiu.
»Tipografia«, societate pe actiuni.
1901.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mcrr1901-1932

5967

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Partea I.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Cu cât te iubești însuți mai mult, cu atât mai mare este ura ta față de acel-ce te împedecă în calea fericirii tale. Urești și dușmănești... Dușmania se moștenește. Fără ca s'o știi de ce, urești pe un om care nu 'ți-a greșit nimic... Ura aceasta este moștenită din strămoșii cari s'au dușmănit mult și pe moarte împreună.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

I.

Departe spre meează-zi, învĕliți în albastra zare a depărtării erau înfrunziți codrii de stejar la poalele falnicilor munți, cari ridică moros creștetele plesuve spre ceriuri, ca uriași rĕsvrătiți în potriva Dumnezeiri. Când îi apucă vre-o vijelie, vre-o furtună, ei urlă ca de bătaie, își rĕsvrătesc păraele, codrii mugesc, încât îți vine sĕ crezi că se nărue tot cerul. Sûnt Carpații, îmbătrâniții Carpați, hotarnici cu Țeara-Românească. Negoiul își ridică fruntea preste nori, încruntat și vrășmaș. El, stăpânul, cel mai viteaz, cel mai mare între uriași, Negoiul măiestosul Negoiu.

E mândră, poetică țeara dela poalele lui țeara Făgărașului, plină de frumuseți, de basme și de amintirile voivozilor români, cari au domnit și au vitejit pe acele plaiuri.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Oltul, mult doinitul rîu, cum trece așa îngândurat pintre sămănături și livezi, câte nu ne-ar ști el spune despre mărirea strămună, despre Negru-Voevod și părinții lui, despre resboiele cu Tătarii, cu Turcii, despre chefurile după bătăliile câștigate, despre hora ce deatâtea-ori a vĕzut-o învârtindu-sĕ pe maluri.

Dar' el trece tăcut, pare că 'l-ar mustra durerea despărțirii de plaiurile frumosului Ardeal, de frumosul neam de oameni, care-'i împoporează malurile până la Turnul-Roșu. Așa cum sûntem noi săraci, apăsați, robiți, sĕrmanul s'a îndrăgostit de noi, și durerea că ne părăsește îi întrece bucuria că se duce într'o țeară frumoasă și liberă, unde doina-'i doină și unde însuși Dumnezeu sîmte românește.

Pe malul stîng al rîului era Măgura, sat bătut de ploi și de Dumnezeu. Era așezat pe o vale unde se întâlnesc două guri de munți. Aici se întâlnesc vênturile, făcênd vestit satul pe valea întreagă, că în Măgura nu numai vênturile se bat în cap dar' și oamenii.

Erau sumeți Măgurenii, fără s'o știe de ce, pentru că apucaseră la stare bună, ori va

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

fi rĕmas în vinele lor vre-o rĕmăşiţă din sângele ostenilor, cari luptau sub voivozii români împotriva Turcilor, că tare neastîmpăraţi şi certăreţi erau Măgurenii, şi rĕsbunători fără seamă.

Era pe vremea secerii. De o vreme nici nori albi nu se arătară pe cer deasupra satului, încât Măgurenii duceau grija păpuşoiului, că s'o pîrlí şi nu va da roadă.

Pe Niţu, feciorul lui Sandu bogătanul, grijile acestea însĕ nu-'l băteau. De trei zile, de când s'a dus tătâne-so cu judele Mărin la tîrg la Sibiiu, el n'a mai dat pe acasă. Mumă-sa Rusanda cu fată-sa Chivuţa, sora lui Niţu erau la secere, ear' el fura zilele şi nopţile în birt, chefuind cu lăutarii.

Ştiindu-'i duşi pe toţi ai lui, s'a dus pe la ameazi acasă, a luat cheia de după grindă şi deschizând lădoiul, şi-a luat bani dindea gata, apoi s'a întors la birt

Asta era a treia noapte de petrecanie. Abea durmise vre-o cinci ceasuri sub laviţă, unde căzuse de biat ce era, ear' lăutarii, — Cula şi Nichita lui Mistreţ, — beţi ca şi el, s'au rostogolit sub masă.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Asta a fost ca ieri pe la ojină. Nițu s'a trezit, că îl scurma un purcel la cap; — s'a sculat dară înjurând, — apoi trezind lăutarii, s'a pus de nou la chefuit.

Sĕ făcea de ziuă și Nițu, — acum a treia noapte, — era tot în cârcĭmă. Birtașul, — ostenit, — s'a pus sĕ doarmă dându-le beutură sĕ se slugărească înșiși.

Când s'a mijit de ziuă, au ieșit toți trei în ușa birtului la rĕcoare.

Au scos o masă și o laviță, și s'au pus sĕ chefuiască în ochii satului. Masa era încărcată cu sticle de vin.

— Ziceți, Culo, — ziceți, că vai amarumii sufletu..

Nițu se mai ținea, dar' lăutarii abea stăteau pe picioare.

Au luat-o pe o doină de peste Olt și Nițu cânta răgușit:

Supăratu's, da nu-'mi spui
Supărarea nimărui,
Numai apii Oltului...

In față cu birtul, peste drum, era casa judelui Marin, și Nițu nu-'și mai lua ochii dintr'acolo.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Rĕtezul era încă pus, dar' lelea Floare nevasta lui Marin și Mărioța, — floarea satului, — în curênd se vor scula sĕ plece la câmp. Găinile s'au fost adunat dinaintea ușii, așteptând sĕ iasă Mărioța sĕ le împrăștie grăunțe.

De odată s'a deschis ușa, și a ieșit Mărioța cu o ulcică cu apă în mână, sĕ se spele.

Nițu a tresărit, apoi s'a sculat de pe laviță. Lăutarii au întrerupt cântarea.

— De mult mai dormi, Mărioțo! — îi strigă Nițu peste drum.

Fata judelui s'a întors a lene spre dînsul.

— Cu ceva mai mult decât tine, — îi rĕspunse ea scurt.

Tu ești de vină, leliță, — tu ești de vină că nu-'mi dorm nopțile! zise Nițu amărît.

— Eu? De ce eu, Nițule? Poate vinul!

— O știi tu bine, Mărioțo, — o știi tu bine, — numai că tu nu vreai s'o știi! —

— De unde s'o știu? Poate că te superi după bogătana din valea sărată, care nu voia sĕ se mărite după tine? De acea te faci de rîs în sat? Pentru ea te-ai dat pe beție? Bietul Nițu, — că moale mai ești la inimă!

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Feciorul lui Sandu cel bogat s'a înroșit de mânie vĕzêndu-se luat în rîs.

— Vezi, Măriuță, — zisĕ el cu durere, — vezi cum mĕ nĕcăjești tu. De ce nu mĕ asculți? Mărită-te după mine, și n'oi mai bea în birt cât îi lumea.

— Ha ha ha! — Sĕ mĕ duc după tine? — rĕspunse fata rîzînd. M'ai omorî cu zîle! Nu ne nărăvim noi Nițule!

Nițu 'și-a mușcat buzele. Sĕ fi privit acum în ochii lui, te-ai fi înfiorat de schinteirea drăcească a ochilor lui. — Păreau ochii lupului flămând când miroasă sângele.

— Alta-'i vina Măriuțo! Tu ai la inimă pe altcineva. Te am vĕzut eu la horă, Duminecă. — Da nu-'i vorbă — vĕ și potriviți! Fata lui Marin judele sĕ se mărite după cel mai sărântoc din sat, — după un ficior de lingurar...

— Cine-'i ăla? de cine vorbești, Nițule?

— Te faci că nu știi... De Dăian, leliță, — de dragul tĕu Dăian pomenisei...

— De Dăian? — Vezi, — vezi Nițule, cât de rĕu ești tu? Tu nu poți încâpè de bietul ficior, mereu te acăți de el, pe când dînsul nu

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

iți face nimica, — nu-'ți are habar, măcar ce faci .. Dacă te ai pus în mânie cu el, — nu 'i mai pomeni de nume! Așa știu eu că fac cei mânioși!

Nițu rîdea rĕutăcios.

— Ce crezi, fa, că eu mĕ umilesc sĕ țin mânie cu ficiorul unui lingurar? Dăian îi năcăjit pe mine pentru-că peții pe Lina lui Matei; — fata nu voia însĕ pe nimeni afară de mine...

— Dăian...? zici că: Dăian?

— Da, da el; — dar' ce te-ai spăriat așa? — Nu crede că de dragul ochilor tĕi îți umblă în cale!... Te știe bogată, — asta'i totul... Îmi spun feciorii că iarăși se gată s'o pețească pe Lina...

Sermana Măriuță! Știa că Nițu nu spune adevĕrul și totuși s'a cutremurat la vorbele lui. »Da dacă-'i adevĕrat..? — se gândea dînsa. —

Simțea că ziua întreagă 'i-a stricat'o bețivul aceesta, și îi venea pare-că sĕ-'i trântească ulcicuța în cap.

Treaba lui! Fie-cine facă ce-'i place! — zise ea cu îndârjire, apoi a întrat în casă.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Niţu a turnat în pahare şi lăutarii iar' au început-o pe:

»Supăratu's, da n'o spui...«

Rînd pe rînd scârţăiau porţile caselor, şi eşau în drum secerătorii, — să adunau cete şi porneau la câmp.

Pe azi trebuea să vie acasă tată-so şi cu judele.

Totuşi, soarele se ridicase ca de o asvârlită pe cer, când s'a socotit şi Niţu şi a luat-o spre casă. — S'a urcat în podul şurii şi s'a trântit să doarmă în fân.

•

Casa, unde şedea Dăian, era pe o ulicioară la marginea satului. Cu bănişorii ce 'şi agonisise biet sărmanul fecior la cătănie, venind acasă 'şi-a cumpărat o pereche de văcuţe, ca să aibă cu ce lucra cele câteva pogoane de pământ, din care trăiau împreună sărăceşte, cu mamă-sa văduvă şi bătrână şi cu sora lui, cu Safta.

Lucra feciorul cu sîrguinţă, ear' Duminecа mergea şi el ca alţi feciori, la horă. A dat-o în prietenie cu Măriuţa, fata judelui, şi are pe Dumnezeu ca mărturie, că el o are dragă pentru ea şi nu pentru avere. Dar'

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

lumea 'i rea și îi tot bîrfește. Lui nu îi trebue averea altuia; câtă 'i-a dat Dumnezeu, cu atâta se mulțumește, că va lucra din zori până seara, și vor trăi oare-cum...

Azi noapte a dormit cam rău. S'a sculat în zori să plece la ogorît, dar' când să pună vaca în jug, vaca a strechiat și cum s'a smâncit a rupt jugul Până ce s'a pus să-'l direagă, soarele se înălțase ca de o asvîrlită pe cer.

'Și-a legat merindele de leucă, a luat biciul pe după cap și s'a pornit pe lângă vaci spre câmp

Hois, Joiană, hois! ..

Măriuța a rămas acasă, ca să gătească ameaza pentru lucrători. Când va fi gata, va pune o în budui (găleată) și va duce-o însași secerătorilor și mamii sale, la câmp.

A pus apă la foc, a cules mazăre verde din grădină și... și Dăian tot nu mai trecea cu carul pe la poarta lor.

»Poate nu se duce azi la plug?« Aseară spunea că merge! »Ce să fie?«

Și biata fată se mistuia Focul pâlpăia pe vatră și Măriuța s'a pus să cânte așa în neștire, cu jumătate gura :

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1901-1932

Când treci badeo pe la noi,
Pune clopote la boi!
Pune pleasnă de mătasă,
Să te-aud badeo din casă!

Ii eșiră două lacrămi în ochi, și le-a șters cu mâneca.

Deodată, când nici nu mai nădăjduia, a tresărit de bucurie. Auzise glasul lui Dăian care venea pe lângă vaci cântând:

Eu mă duc mândro, ca mâne,
Dorul meu la tin' rămâne...
Grijește-mi-'l mândro bine,
Cum te-am grijit eu pe tine!

Măriuța a eșit în poartă. Știa că aceasta-'i doina care-'i place »lui«, și totuși ochii ei, frumoșii ei ochi de cicoare s'au umezit auzindu-'l cântând doina aceasta. 'I-au venit în minte vorbele lui Nițu, că Dăian se gată la pețit..

— Târzíu vii bădițo, te-ai boerit poate? zise ea când Dăian a oprit vacile. Dar' glasul ei tremura, încât se vedea că a plâns

Și el s'a dus la ea, și 'i-a întins mâna. Era așa de liniștit și ochii lui atât de senini. Și așa de dulce 'i-a povestit el, că ce a pățit cu jugul.. încât Măriuța s'a liniștit. Privea în

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901-1932

ochii lui, cu dragoste și drag, încât bădița se topea de dragul ei...

— Remâi cu bine leliţo, că merg!...

— Bun lucru bădiță!...

Carul s'a pornit și Dăian earăși doinea mergênd:

»'Mi-a trimis mândruța dor
Pe-o frunză din via lor«...

Mărioța 'l-a ascultat din pörtiță, apoi a întrat în casă, a pus pe foc câteva aschii, și fericită a dat-o și ea pe cântat:

Și te-ai dus bade, te-ai dus,
Vorbă bună nu 'mi-ai spus; —
Nu 'ți-ar fi badeo pĕcat,
Că nici nu m'ai sărutat...
. . . . . .

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

II.

Iuonel ciobanul, când s'a hotărît într'o zi de toamnă să coboare din munți în sat, — la Măgura, — nu știa la ce nĕcaz se duce. De când s'a făcut toamnă, mergea mai rar în sat. Nici acum n'avea ceva afaceri mai de seamă, — dar' îi părea că îl apucase dorul de Safta, sora lui Dăian. S'au împrietenit la horă, și... Safta e așa de bună și harnică. De neam sĕrac, — dar' oameni cinstiți. Dăian nu-'i ca ceialalți ficiori, să se țină măreț față de ciobani, și Safta îi seamĕnă frate-sĕu. De să va învoi, — dênsul în câjleji ar peți-o și ar veni pe iarnă în sat, — apoi la primăvară, când s'or scoate turmele, — ar duce-o și pe Safta, sus, la stînă...

Că, — drept că el nu-'i bogat, și-'i numai cioban, — dar' își are și el oițele și stîna lui, apoi și ceva bani agonisiți.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1901-1932

Așa se socotea Iuonel, ciobanul, și punêndu-'și fluerul în șerpar s'a pornit pe-o coaste la vale, spre sat. Când a sosit, și s'a întâlnit cu oamenii pe uliță, îi părea că prea chiorâș îl privesc Măgurenii, — și el nu-'și putea da seama, că ce au oare cu dênsul? Dădea bineţ̦e la toți, cu cinste și cuviință. Pe drumul mare s'a întâlnit apoi cu Nițu și cu ortacul lui de-o pănură, Costan a Spânului.

Nițu era cu voe bună și prietenos cum n'a mai fost.

— Noroc și brânză, ciobane! i-a strigat el de departe.

— Sẽ trăești cu bine Nițule! Da ce noutăți p'aici?

— Noutăți? — Avem și noutăți; — zise Nițu cu rẽutate. — Mâne vin cătanele cu doba...

— Ce cătane? Doară nu-'s manevrele?

— Ba manevre, frate, manevre. Vor face ezerţ̦ir pe vêrful căsii lui Dăian, — sẽ vezi numai!..

Iuonel nu pricepea. — »Nu te înţ̦eleg Nițule! — zise el. —

— D'apoi că nu! — Mâne vin domnii sẽ bată la dobă casa lui Dăian... Așa-i trebue! — Ce se pune el, — sẽrântocul, ficior

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

de lingurar să umble după fete, și să le cumpere inele și cercei? mai bine își plătea darea și datoriile!... Ce voi rîde când vor fi ei jelerii nostri... că tata vrea să cumpere casa și pămînturile, dacă nu le vor sui prețul prea sus.

Bietul Iuonel, ce mult 'l-a durut vestea asta. Să ajungă Safta pe drumuri, de rîsul satului...

— Da pentru câtă datorie îi licitează oare? întrebă el, îngândurat.

— Să spune că ar fi cumpărat un pămînt pe bani luați împrumut; — îi răspunse Costan. Pămîntul 'l-a folosit, dar banii nu 'i-a plătit la bancă, și așa advocații i-au adus doba pe cap...

— Vor fi vre-o trei sute!... zise Nițu rîzînd.

Iuonel n'a mai stat. S'a dus la judele Marin, unde a văzut pe Măriuța galbenă și îngândurată. A povestit câtva timp cu judele, — apoi a luat-o spre munți...

Mergea îngândurat și trist, dar din ce suia muntele, — tot mai mult s'a hotărît, că el are să-'i mântuească.

*

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

In cealaltă zi, pe la 9 ciasuri, Dăian ședea pe laviță în tindă, dus pe gânduri și trist. Mamă sa plângea, iar' Safta ofta mereu și o mângăia. »Lasă mamă, că nu ne uită Dumnezeu!«

Dăian încercase totul să câștige vre-o doi bani să se scape, — dar nimenea nu-'l ajuta. Trei sute de zloți sunt bani mulți... Datoria a fost două sute, — dar cheltuelile de proces și de esecuție s'au prea suit. Și nu mai știa bietul ce să facă. S'a lăsat în voia sorții... Oamenii începuseră să se adune, că acuși vor sosì și domnii la licitație. Venise judele Marin și Sandu, bogătanul, — venise și birtașul, și alții. Se vede că vor fi mulți cumpărători. Intâi vor bate la dobă vacile și carul, plugul, apoi vor merge la casa satului, unde vor licita și moșia.

Bietul om. Inzadar a lucrat și s'a nisuit, iată-'l de-odată sărac, lipit pământului, pe drumuri.

Din depărtare s'a auzit apoi uruitul roatelor dela trăsură. In popor s'a făcut mișcare. Pe urmă s'au dat la o parte, că sosiseră »domnii« cu trăsura.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Dăian s'a recules. A eşit în curte şi le-a deschis uşa. A scos pe urmă vacile în curte, a tras carul din şură, în car era şi plugul.

— Aicea-'s, — duceţi-le! — zise el cu nepăsare. Furtuna din sufletul lui însă, îi îneca respirarea.

Domnii n'au făcut tărăboi mult. Toate câte erau de vêndut, le-a cumpĕrat Sandu, bogătanul. — A plătit în bani gata 50 de zloţi, apoi a trimis acasă carul cu vacile. Şi domnii s'au urcat în trăsură, pornind spre casa satului. Cumpĕrătorii s'au luat pe jos în urma lor.

Dăian voia să nu se ducă, dar într'un târziu s'a socotit altfel. Şi-a luat sumanul şi a pornit pe drumul mare spre casa satului. Mergea gârbovit şi trist, înpletecindu-se. Sermană viaţa lui, mai are oare vre-un înţeles? N'ar fi mai bine dacă s'ar pustĭi de pe lume?

Când a fost în dreptul căsii judelui s'a întâlnit cu Niţu şi cu tovarĕşii lui, între cari şi Costan.

Mărioţa ieşíse în poartă şi privea cu milă spre sermanul ei Dăian Il vedea galben şi gârbovit... şi ochii fetei s'au umplut cu lacrimi...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Nu te năcăjì Dăiene! — zise ea. — Te va ajuta Dumnezeu și pe tine!

Nițu și cu ortacii lui au început un rîs cu hohot.

— Nu, Dăiene, — nu te năcăjì! zise Nițu, în batjocură. Dar învață-te din pățania asta, că sărăntocii sĕ nu cheltuiască banii luați împrumut, pe inele și cercei pentru fete bogate!

Dăian întâi a roșit, apoi s'a făcut galben ca ceara.

— Ce inele, ce fel de cercei? měi pârlitule! Spune, sĕ știu, — ori ai mâncat ceapa cioarii? zise el tremurând de mânie.

— Vrei sĕ ți-o spun? — Bine! Ai cumpĕrat inele pentru drăguță-ta, pentru Măriuța!

— Minți, bețivule! — strigă Dăian scos din răbdare.

Nițu s'a apropiat de el, ear' tovarĕșii lui 'l-au încunjurat.

Acum avea sĕ se hotărească totul, ce aveau ei împreună. Măriuța striga și plângea de frică.

Palizi de mânie stăteau cei doi dușmani față în față. Privirile lor pline de ură s'au întâlnit, scăpărînd fulgere.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Dăian se vedea încunjurat. Când a văzut pe Nițu că voește să-'l lovească, 'i-a dat o palmă în față încât 'l-a podidit sângele.

Costan a sărit la Dăian, dar în clipa următoare 'l-a ajuns un pumn în față, încât s'a răsturnat în șanț.

Atunci toți s'au încăerat grămadă. Nițu a scos cuțitul și a năvălit asupra dușmanului său. In clipa următoare însă Dăian 'i-a prins brațul cu o mână, ear' cu cealaltă 'i-a înplântat cuțitul în piept până la plăsele. Nițu s'a legănat puțin, apoi scăpând cuțitul s'a răsturnat la pământ fără simțiri. Lovitura puternică îl amețise, ear' sângele curgea șiroae. Atunci ieșiră oamenii de prin case. Mărioța leșinase, ear' cu Dăian se învârtea pământul. Când au voit să-'l ridice pe Nițu, — acesta nu mai respira.

— A murit! — zise unul, ear' bietul Dăian într'o clipă 'și-a dat seamă de fapta lui. Părea că vede înaintea lui spânzurătoarea.

Purtat de instinct, a luat-o la fugă, a sărit câteva garduri, apoi a luat-o prin holde spre munți, fugind mereu fără să știe de ce și încătrău... Numai să scape...

•

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

La casa satului se începuse licitația. Venise și Iuonel ciobanul, venise cu bani dela stână, și îi părea rău că n'a sosit la vreme, sĕ mântuiască și vacile lui Dăian. Când au pus în tîrguite cea dintâiu părticică de pământ, Iuonel a suit tot mai mult, tot mai mult, ear' oamenii se mirau. Sandu bogătanul se năcăjea; și mai mare le-a fost mirarea când Iuonel a plătit de-odată atâta pentru cele două-trei palme de loc, încât toată datoria lui Dăian era plătită. Atunci toți au înțeles lucrul. Iuonel a plătit de dragul Saftii.

Apoi sĕ fie într'un noroc! — ziceau oamenii. Iuonel a plătit și oamenii s'au împrăștiat. Deodată îl vede pe Sandu că povestește cu Costan, îl vede îngălbenind, apoi luându-o repede, aproape în fugă spre casă.

— Ce-'i năcazul Costane? — întrebă el. Dar' Costan nu a rĕspuns. Era palid și tremura. O femeie îi spuse apoi lui Iuonel că: uite și uite ce s'a întêmplat. Sĕrmanul cioban. A stat ca și lovit de fulger. Ii venea sĕ plângă, sĕ alerge în munți, dar' un glas tainic îi șoptea, că n'ar fi frumos sĕ părăsească în năcaz pe sĕrmana bĕtrână, mama lui Dăian,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Nici nu va duce-o mult sĕrmana, că-'i bĕtrână și slabă. Și Safta va rĕmânè singură pe drumuri..

Că cine știe ce va fi acum. Dăian, de nu va cădea prins, și nu va fi spânzurat, va trece poate în țeară, că acasă nu mai poate venì...

— Fie cum o vrea Dumnezeu! — zise el și pornì spre casa unde-'l ducea dorul. Va mângâia pe bietele femei, că năcăjite vor fi bietele, tare năcăjite...

Când a întrat pe portiță, din casă se auzeau bocetele sfâșietoare ale celor două femei nenorocite. A întrat în casă. Safta și mamă sa ședeau lângă olaltă pe vatră și ochii lor erau roșii de plâns.

Când 'l-au vĕzut s'au ridicat amêndouĕ. Nu mai aveau sfîrșit mulțumitele lor. Auziseră de fapta frumoasă a lui Iuonel, care le mântuise casa și mica moșioară.

— Lăsați, dragile mele, lăsați. N'am făcut eu lucru așa de mare. Am făcut o faptă creștinească. Aceste au trecut acum. Năcazul cel mai mare-'i nenorocirea lui Dăian. Zĕu nu știu ce va fi. Dar' bunu-'i Domnul și ne va ajuta pe toți.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Bătrâna earăși s'a pus pe plâns. Dureros, fără mângâiere. Și două ciasuri întregi s'a tot bocit cu toate mângâerile lui Iuonel. Abia atunci a mai prins nădejde, când a venit vecina cu o veste mângâitoare.

— Mângâe-te lele Stană! — a zis vecina. Nu-'i chiar atât de rău pa cum credeam. Acum viu dela casa lui Sandu. Nițu n'o murit. A venit doftorul și 'l-a trezit din leșin, și a zis că mai este nădejde să scape.

— Har Domnului, — zise Iuonel ușurat. Atunci nu-'i chiar așa de rău. Vor fi doară mărturii că s'au pus mai mulți pe el și a fost silit să se apere. Și nu va robì mult, poate vre-o 6 luni. Nu vă bociți dară, vedeți că nu-'i năcazul pe cum îl credeam.

— O! de s'ar îndura Dumnezeu! oftară femeile.

Se înserase. Safta a pus lumina pe masă și a eșit în tindă.

— Să rămâi la noi pe noapte Iuonele! — a zis bătrâna. Acuma-'i târzíu și calea-'i lungă, apoi ne și temem singure. Safto! fă focul și pune de mămăligă!

Safta a venit în casă.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Dacă doriți — zise Iuonel, rămân până dimineață. Apoi să puneți schimburi, că Dăian a bună-seamă s'o fi dus pe la stâna mea. Il voi ascunde vre-o săptămână, ca să vedem ce-'i cu Nițu? Tămădui-se-va? Toate le vom face cum va fi mai bine.

— Dumnezeu să-'ți răsplătească creștine! a zis bătrâna. — Nu știu cum vom putè răsplăti binele ce ni-'l faci, știe Domnul.

— Lasă lele că ne-om împăca noi. Ne om înțelege doară, și ne-om încuscrì. Ce zici Safto?..

Safta s'a întors zăpăcită. S'a uitat în ochii lui cu duioșie, pe când două lacrămi calde au brăzdat fața încrețită a bătrânii..

Toți au priceput, și s'au înțeles cu toții.

Iuonel s'a dus la Safta și 'i-a întins mâna.

— Dai mâna, Safto?

— Bădiță...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

III.

Șterge-'ți Mărioară lacrămile, nu mai plânge că nu piere lumea. Lumea-'i mare, — mai sunt ficiori. Bădița s'a dus, nici nu-'l mai vezi, poate. Ia-'ți gândul dela el, că în veci nu vei fi a lui. Lumea-i rea și te va bârfi. Că dacă îl vor prinde, îl vor duce la temniță, și părinții tăi nu te vor da unui om care a robit. Ori, poate nici nu mai vine; se va fi dus în țeară poate.

Șterge-'ți lacrămile Mărioțo, ștergeți-le!

Uită că 'l-ai știut vreodată, că vă întâlneați sări de sări în portiță.

El îți vorbea atât de frumos, și era așa de bun cu tine, — dar cine știe, cât de curînd va venì altul, mai bun și mai frumos. Și vei începe cu el povestea dragostii voastre, poate cu mai mult noroc. Că, eată, în lume toate-s trecătoare. Apa trece mereu, sunând din valuri.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Cât de îndrăgostiți sunt țărmurii de undele apei, și totuși, — apele trec și vin altele.

Nu vine iarna în urma verii?

Nu plânge codrul? — Nu își bocește frunzele căzute și doinele și murmurul de păraie? —

Plânge, — bocește, iarna toată, și iată, vine primăvara. Alte frunze, isvoare, alte doine.

Mereu, tot așa, — aceleași farmece în alte vremi și în altă formă.

Venì-va altul, și tu îl vei uita pe Dăian.

Venì-va Fĕt frumosul când nici nu-'l vei aștepta, și cu el vor venì alte farmece, alte plăceri, — altă dragoste, în portiță. . . îmbrățișați... seara pe lună...

Șterge-'ți lacrĕmile, — nu mai plânge!

Uite, — ochii tĕi sunt roșii de plâns, — fața ta e palidă, par'că ai fi bolit cu anii.

Nu grăești? De ce taci? De ce stai așa îngândurată?

Gândurile, dragă, — te nenorocesc.

Te poți îmbolnăvì, cine știe, — ori alte rele, — Doamne ferește!

Șterge-'ți ochii, Măriuțo, — șterge-'ți-'i!...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

IV.

Dăian, când a fugit, avea un singur gând, — o singură dorință: să scape...

Câinele stingherit, huiduit dela stăpân, încă așa o ia peste hotare. Il poartă firea lui așa, pustiu și fără țintă. Ori-unde, e tot atât, numai acasă nu.

Așa era și bietul Dăian.

Ori unde, numai spre casă nu!

Dar' unde să se ducă? Să treacă în țeară? Așa, fără merinde, fără bani, fără schimburi?

S'a gândit să treacă pe la stâna lui Iuonel. Ii va povesti totul, și îl va ruga să coboare în sat și să-'i aducă cele trebuincioase.

Dar' dacă Ionel îl va vinde? Se va teme poate să lege tovărășie cu un ucigaș? Să îl ajute? Și totuși, altcum nu se poate. Iuonel e bun și va avè milă de dînsul.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Cu gândurile aceste a luat-o spre stână. Era pe însărate, stâna era închisă. A bună-seamă — credea dînsul, — Iuonel nu va fi venit cu turma acasă dela păşune.

S'a hotărît să-'l aştepte şi s'a pus pe podmol să mai odihnească.

Abea ce s'a aşezat, capul 'i-a căzut greu în palme, 'şi-a astupat faţa şi atunci toate gândurile au năpădit deodată asupra lui.

Sărăcia, vacile, pământurile licitate, mamă-sa şi Safta. Le vedea plângênd şi scoase pe uliţi, ori cine ştie? Poate va fi şi murit de durere sărmana bătrână.. va fi întinsă moartă... şi el nici nu poate să meargă la îngropare..

Şi îl podidiră lacrămile pe sărmanul om şi 'l-a cuprins o jale de nespus.

Apoi 'i-a venit în minte Măriuţa.

Unde-'s nădejdile lor de dragoste? A cui va fi dînsa oare de-acum? Mai gândeşte-se la el? Il ureşte poate ca pe un ucigaş? Şi la gândul acesta întâia-dată 'i-a venit să se răsvrătească.

— Pentru-ce-'s aceste rele pe biet capul meu? Ce am greşit! Dreptate-'i asta?...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Apoi 'l-a cuprins mănia. Ii venea să se întoarcă între oameni și să se răsbune. Să se împotrivească legii și oamenilor..

Pe urmă s'a mulcomit. 'Și a rězimat coatele pe genunchi și s'a cufundat de nou în gânduri.

Așa de pustiu îi părea viitorul lui. Va trece în țeară și va muncì, ca să trăiască de pe o zi pe alta. Alte dorințe ce să mai aibă? Va murì în străini, uitat de toți..

Mamă-sa nu mai are multe, va murì ducênd dorul feciorului său, și purtând rușinea lui. Ear' Safta? De dînsa va fi mai rău. Că, săracă și batjocorită cum va fi ea, nu va lua o nime.

O noapte întunecată îi părea viitorul, plin de lacrĕmi, de griji și de gânduri.

'I au venit în minte dușmanii lui. — Eu nu le am făcut nimic, — își zicea el, — eu nu-'s de vină. Altfel mĕ omora el pe mine. Ce ții omul rĕu.. Dar' cum 'l-am junghiat așa rĕu..?

A scos cuțitul și 'l-a privit lung. Când a vĕzut o pată de sânge pe plăsele, s'a cutremurat.. 'l-a scăpat din mână. Apoi s'a întunecat de nou. 'L-a prins un dor să se scape de lume.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Uite, — își gândea el — o lovitură în inimă cu cuțitul acesta și toate s'au sfîrșit; — dureri, gânduri, nĕcazuri, pribegire, toate .. toate...

Și a ridicat cuțitul de jos..

Atunci s'au auzit talangele pe coastă. El a tresărit Apoi s'a ridicat sĕ vadă turma. Pe Iuonel nu 'l-a vĕzut; paza turmei o ținea un băiețel, pe care-'l luase Iuonel de mic la turmă, un băiețel orfan.

Au început sĕ latre cânii, și atunci băiatul a plecat spre stână

— Unde 'i stăpânu tĕu? — întrebă Dăian.

— S'a dus în sat de azi dimineață. Mĕ mir că n'a venit. Da trebue sĕ vie...

In sat... atunci dară știe totul?!... se gândea el

— Sĕ-'i spui, că am fost aici, dar' m'am dus. Voi veni mâne! — zise el, apoi o luă pe coasta muntelui în sus. S'a adâncit în codri, și tot mai repede mergea, fără sĕ știe unde. Sĕ înoptase deabinele, abea la razele lunii mai vedea cărarea.

Sburau pasĕri spăriate din tufiș, pe urmă a început sĕ țipe bufnița, și lui așa de urît îi

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

părea glasul ei. A luat un lemn și a hâșăito. S'a tot dus, până într'un târzíu a vězut pe o culme, un foc. Știa că-'s lemnarii, cari nopteză în pădure, s'a luat dară spre ei. Erau dintr'un sat vecin și îi cunoștea. Le-a spus, că a venit la pădure după un lemn de tânjală și a înoptat. S'a pus cu dînșii în povești, apoi când toți au adormit s'a dat mai aproape de foc și s'a culcat. Dacă a mai ațipit și dînsul puțin cătră mezul nopții, a fost de obosealâ; dar vai de somnul lui!

•

Nici nu s'a crepat bine de ziuă, când s'a deșteptat Lemnarii dormeau și dînsul s'a depărtat încet, s'a coborît mai spre poale și s'a cufundat în codri. Nu știa încătrău sĕ mai pornească. La Iuonel, la stână, nu ar fi bine sĕ se ducă, de oarece el știa a bună seamă că vor fi plecat gendarmii sĕ-'l caute și, știind de prietenia lui cu Iuonel, acolo îl vor căuta întâiași dată.

Și totuși, acum, când 'l-a prins și foamea, — simțea că trebue sĕ dea pe la stînă.

Nu sĕ putea hotărî însĕ; — cu toate aceste, fără voe pașii lui tot spre stînă îl duceau.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

S'a oprit pe o muche de deal, într'o rariște de brad. Soarele ieșise de doue suliți pe cer. In depărtare, prin văile înrouate ieșiseră turmele la pășune. Turnul bisericii din Măgura strălucea în razele de soare. — Oltul strătăia câmpia ca un șerpe uriaș de argint.

Pe drumul mare, carĕle păreau furnici mĕrunte.

S'a așezat pe un trunchiu de brad rĕstûrnat și privirea lui a săgetat în depărtare, — s'a oprit pe turnul bisericii din Măgura.

A oftat dureros, și 'l-a apucat un dor de satul lui. Ii părea atât de neînțeles, că de ce nu poate merge el acum acasă? De ce nu poate urma dorului? Cât de bucuros ar coborî el acum coasta muntelui și ar trece Oltul. Ar întra în sat, ar da binețe la toți, apoi s'ar duce acasă: »Măicuță, — 'am venit!«

Dar' nu sĕ poate! — nu sĕ poate!

Bietul om. Ii părea că nu o va putè duce mult de dor.

'Și-a pus mâna la piept, respirând aerul dimineții cu nădejdea, că aerul zorilor îl va vindeca.

Atât de pustiu și huiduit se simțea, și avea atât de puțină dragoste pentru traiu în viitor...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Deodată s'a sculat și a plecat cu pași repezi spre stînă.

Era departe încă până la stînă, dar el mergea repede. . .

N'avea nici o teamă, nici o presimțire. Era aproape la ameazi, când a zărit turma lui Iuonel pe o coastă. Era numai băiatul cu turma.

Iuonel va fi în stînă, — îl va aștepta, — așa credea el.

S'a dus mai aproape și a strigat băiatul pe nume.

— Acasă-'i stăpân'-to măi? —

Cânii au început să latre, ear' băiatul s'a întors ca spăriat. N'a răspuns nimic, dar' privea încurcat spre stînă.

Dăian nu știa ce să creadă.

Toate 'i-au trecut prin minte, numai una nu. Aceea că poate îl vor fi căutat la stînă.

In nĕcaz omul adese-ori își pierde simțul de frică și darul gândirii lui slăbește.

Mai în zori se temea să vie la stînă și acum era altfel.

Nu credea că să fi pornit așa curênd pe urma lui.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

A stat nedumerit la marginea pădurii. Intre el și între stînă era o colină stearpă. De-odată, pe vîrful colinii au apărut doi gendarmi și un țăran, care îi călăuzea. A fost văzut. Țăranul 'l-a văzut îndată.

»Uite lupul!« strigă el arătând spre Dăian.

Dăian însă dispăruse după arbori. S'a pornit urmărirea. Țăranul, un june din Măgura, era prieten cu Nițu. Fusese și dênsul între cei cari 'l-au fost atăcat pe Dăian în drum. Era feciorul unui țăran cu stare din Măgura, văr cu Nițu; îl numeau în șagă: Vulpoiu.

— »Veniți după mine!« strigă dênsul și o luă după dușmanul lui, care dispăruse în pădure...

Jendarmii au apucat puștile în mână și au luat-o în fugă urmând pe Vulpoiu.

Săriau peste crengi rupte și arbori răsturnați, — peste gropi și stânci. Ear' pădurea se făcea tot mai deasă. Țineau însă urma, ca niște copoi buni.....

Dăian alerga cu desperare ca un cerb urmărit de vênători. Auzea la spatele său stri-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

gătele lui Vulpoiu, și-'l cuprinse mânia, — dar' n'avea ce face. S'a rĕsturnat peste un brad uscat și dând cu mâna într'o peatră ascuțită s'a rănit la mână.

S'a sculat însĕ repede și fugea cu putere îndoită, — ear' sângele curgea din mâna lui. Pe urmă nu se mai auzeau strigătele urmăritorilor

Vor fi pierdut urma... Se duse la un izvor și își spălă rana, pe urmă își scoase năfrămuța și o legă. Cotind apoi pe căi lăturașe a luat-o spre creasta muntelui.

Trecuseră cam două ceasuri și dênsul alerga mereu.

Intr'aceea Vulpoiu alerga mereu, și nu greșise urmele, — dar' jendarmii nu s'au putut ținè de dênsul.

El însĕ, — purtat de ură, aprins de neînfrânata dușmănie, nici nu-'i băgă în seamă. Când a sosit pe o culme s'a vĕzut față 'n față cu Dăian.

Intâlnirea neașteptată în clipa aceea, cum era ostenit, 'l-a desmetecit puțin și 'l-a făcut sĕ se oprească.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Aici eşti tâlharule? — strigă dînsul şi se uită împrejur să vadă: nu vin jendarmii?

Cei doi duşmani steteau faţă în faţă, ca doi tigri, gata să se încaiere. Şi jendarmii nu veneau, cu toate strigătele lui Vulpoiu. Glasul lui s'a repetat în echoul depărtat, şi mai mult nici un sgomot

Vulpoiu s'a hotărit îndată. A pus mâna pe cuţit şi s'a apropiat de Dăian, care îl aştepta gata de luptă, tăcut, — cu ochii scînteitori.

A fost o luptă scurtă. S'au încăierat ca şi prinşi cu cleştele, pe urmă s'au tăvălit pe jos. Dăian a scăpat cuţitul, dar cu stânga ţinea de mâna lui Vulpoiu. Şi respirau greu, fără să grăiască nici unul.

Cu mâna dreaptă îl sugruma, ear' Vulpoiu a muşcat cu furie în umărul potrivnicului seu. Pe urmă simţea că respirarea lui se opreşte, 'l-a cuprins o moleşire, a scăpat cuţitul şi s'a slei't, fără putere. Dăian a ridicat cuţitul, 'l-a avêntat şi în clipa următoare sângele lui Vulpoiu 'l-a împroşcat în faţă.

S'a ridicat apoi şi aprins de focul luptei şi de mânie a dat cu piciorul în corpul

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

cald. 'L-a privit cu bucurie animalică până ce ochii sticloși a lui Vulpoiu s'au deschis mari, privindu-'l rece, rĕutăcios. 'L-a mai lovit odată, încât s'a rostogolit la trei pași, pe urmă a luat-o de nou la fugă, fără sĕ simtă, fără sĕ se mai gândească, purtat numai de dorința firească ce o are și dobitocul, sĕ scape sĕ nu cadă prins..

*

Cam spre însărate au sosit și jendarmii la locul luptei. Au înțeles îndată cele întêmplate, dar' fiind seară, nu puteau urmări pe Dăian.

Au făcut un pat de crengi, au luat corpul lui Vulpoiu și au plecat spre sat. In razele soarelui ce apunea, Dăian 'i-a vĕzut luându-o pe drumul mare spre Măgura...

Deocamdată se simțea scăpat. In urma îngrozitoarelor întâmplări părea că nu simte mustrări, și nu mai simțea nici foamea, nici osteneala. Simțurile lui înlemniseră. Nici rĕu nici bine nu-'i părea..

Pe urmă s'a coborît noaptea pe codru, învĕlind cu un vĕl des locul pĕcatului. Coroanele arborilor s'au împreunat par'că, închegându-se în vĕlul negru al nopții.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Intr'un târzíu s'a desmetecit şi Dăian. Ii era frig şi foame. A făcut foc, a scormonit nişte rădĕcini fragede şi mânca lacom. Spre miezul nopţii a rĕsărit luna şi dînsul nu putea sĕ adoarmă. Creştetele munţilor se vedeau bine, luminate de razele lunii. A lăsat focul aprins, apoi a luat-o spre vîrful muntelui. Mergea împletecindu-se, fără gânduri, fără dorinţi, un drum lung, poate fără întoarcere.

Nici dînsul nu ştia anume, că unde merge. Departe, cât mai departe, şi pe mâne dimineaţă sĕ fi trecut hotarul, în ţară.

Şi s'a tot dus..

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

V.

Trecură două săptămâni. Incet, greoi trecură ele pentru Măgureni. Pe Vulpoiu 'l-au îngropat, — Nițu se însănătoșa, ear' urmele lui Dăian s'au perdut...

Ionel ciobanul a fost prins de jandarmi, crezându-'l părtaș, și crezând că îl ține cu merinde pe Dăian.

Dar nu s'a putut dovedì nimic și peste cinci zile 'l-au lăsat.

Mare era amarul lui pentru cele petrecute, dar' și mai mare era supărarea bietei lelea Stana, muma lui Dăian. A prins-o boala pe biata femeie și plângea mereu și se căina. Și pe zi ce merge, tot mai slabă

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

se făcea. Dela o vreme 'și-a luat nădejdea dela viață.

Era într'o seară, când și Iuonel era la ei. Și cuvênta bětrâna: Uitați dragii mei, — ar fi bine sĕ vĕ cununați, că aș vrè sĕ vĕ vĕd așezați până când mai trăiesc..., că vĕd eu bine cum s'o sfârșì. Nu voiu duce-o zile multe, că prea mĕ doare soartea mea. Simțesc eu sfîrșitul meu și ca mâne mĕ și spovedesc la popa Niculae...

— Nu-'ți face gânduri rele, maică! — zicea Iuonel, ear' Safta plângea. Dar bětrâna nu mai contenea:

— Lăsați dragii mei, că mai bine-'i așa. De ce sĕ mai trăesc acum?

Ficiorul meu, — ficiorul meu sĕrmanul, — Doamne, — pe unde va fi acum...

Și plângea bětrâna, — plângea cu hohote.

Apoi, ca Duminecă, s'a sculat și ea din pat, că era cununia lui Iuonel și a Saftii. S'a dus și ea la biserică și multă durere a simțit, că n'a venit mai nimenea la cununie.

Vecinele și crîsnicul, apoi niște copíi. Nici Măriuța judelui n'a venit, că zăcea sĕrmana în pat, veștezînd mereu.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

După cununie au venit vecinele și au ospĕtat, așa ca la mort, fără veselie. A venit și judele Marin, dar' era tare supĕrat sĕrmanul pentru fată-sa.

Ear' în ceealaltă zi bĕtrâna earăși a căzut la pat. Și ca a treia noapte a murit încet, — istovită, ca o lumină pe gătate .. Au îngropat-o creștinește, între bocetele Saftii și ale vecinelor.

Ionel și-a rînduit apoi trebile și s'a dus cu Safta lui sĕ șeadă la stână. Vor mai scăpa de gurile oamenilor rĕi...

Dumineca veneau apoi în sat și puneau flori pe țĕrîna uscată de pe mormêntul bĕtrânii..

Glia s'a uscat, încet, și a rĕsărit iarbă din ea, înverzind mormêntul cu verdeață întunecată — de toamnă ..

*

Multe și încurcate sûnt cărările vieții. Soartea te călăuzește pe ele. Nu te învinuì dară, dacă mergênd pe calea vieții 'ți-ai rupt piciorul. Mergênd pe altă cărare, cine știe, îți frângeai poate gâtul.. E greu, ce-'i drept, sĕ nu te plângi când te chinuesc durerile...

Doamne, durerea de ce ai dat-o și inimelor nevinovate ?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

După zile frumoase pot veni zile cu nori, după o vară poate urma toamna, dar' durerea după fericire este prea neîndurătoare!

Ce-i boala corpului pe lângă boala sufletească?

Ce te înduioșează oare mai mult, toamna din natură ori fața veștejită de durere a omului, care bolește de boale sufletești?

Crinul veștejit de bruma tomnatică, ori fața palidă și suptă a sărmanei copile, Măriuța judelui Marin, și ochii ei plânși?

Sărmană fată! Tu n'ai știut să nu nădăjduești prea mult în viitor, ca să nu-'ți fie prea mare înșelarea.

Tu, neștiutoare, prea mult credeai norocului și fericirii, ca durerile ce te-au ajuns să nu te ofilească.

Ce mult 'l-ai iubit... cu cât drag nu 'ți-ai fi dat viața pentru dînsul, când îți vorbea atât de blând, despre fericirea voastră când vei fi a lui, când veți avè cuibul vostru, dragostea voastră, trecênd prin viață mână în mână, drăgostindu-vě ca doi porumbei.

Și acum toate, toate s'au dus, ca un vis, ca o poveste uitată, ca o doină dureroasă, cum se perde în pacea sării.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistetransilvania.ro/mdrr1901-1932

Din toate n'a rămas decât o nesfîrșită duioșie în sufletul tău, durerea iubirii perdute și a fericirilor visate.

Ear dimineața tot mai palidă te vezi în oglindă, și ochii tăi tot mai stînși ți-'i vezi..

Nădejdea ta s'a pustiit pe dealuri, și viața ta se stînge încet, duios ca murmurul de clopot, ca lumina luceafărului dimineața...

Noroc perdut, viață perdută...

Și se veștejea Măriuța zi de zi.

Îi treceau greu zilele și viața îi părea povară. Nu s'a mai dus nici la horă. Când s'a desprimăvărat, ședea seara pe podmol și își pierdea privirile prin stele... o cuprindea atunci un dor adânc, o durere fără hotară, inima ei se strângea, respirarea îi era mai grea, până-când începeau să-'i isvorească lacrămile din ochi și se mai ușura.

Venea mamă sa și o striga să se culce.

— Mai lasă-mă mamă!...

— Bine, draga mea, rămâi.. da nu te mai gândi mereu.. fă-'ți veselie, rîzi, uită...

— Așa voiu face mamă...

Și earăși rămânea singură și earăși plângea.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Pe urmă întra în casă în odaia ei, lua ceva de lucru și se punea pe cusut. Și pe firul de arniciu se înșirau gândurile ei.. Voind apoi să-'și uite durerea, începea fără voe un cântec de dor, duios trăgănat. Și cânta încet, cu glas slab, încât abia se auzea:

Bade-o dragostile noastre
Au rămas pustii pe coaste...
Plâns-am bade-o, după ele,
Și din lacrămile mele
Au răsărit viorele...

Pe urmă earăși tăcea vreme îndelungată, și o podideau lacrămile. Și udau picurii cafzi țesetura și ochii fetei se roșiau de plâns.

Ii părea apoi că bădișorul ei trebue să vină, că e dus departe, dar'..

Și atunci cânta earăș:

Nu ți-ar fi bade păcat, —
Și-aseară te-am așteptat,
Tot cu foc și cu lumină
Și cu dor dela inimă...
Când am vĕz't că nu mai vii,
Mi-am pus dorul căpătâi,
Doamne rĕu mĕ odihnii...

Ear' pe când așternea patul, cânta mai departe, încet, — cu nesfîșită duioșie:

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Azi noapte când mĕ trezii,
Vĕzui dorul inimii,
Scris pe fața perinii;
Cu cerneala ochilor
Cu peana sprîncenelor...

Și se culca plângênd. Vai de odihna ei! Visa visuri de fericire și când se trezea suferințele ei erau și mai mari.

Și-'n altă zi earăși o mistuia dorul. Ii rodea inima, îi omora sufletul. Nădejdea ei se pustia pe dealuri, — vieața ei se stîngea încet, — duios, — ca murmurul de clopot, ca lumina luceafĕrului dimineața ..

Noroc perdut, — viață perdută...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Partea II.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mcrr1901-1932

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

I.

Nițu, după-ce s'a însănătoșat, a dat-o și mai mult pe — beție. Nu era săptămână în care să nu facă el 3—4 nopți — din noapte, ziuă.

Costan se ținea de el ca scaiul de oae și pentru bețiile cu Nițu, mult năcaz avea și el cu mama lui.

Dar' Nițu începuse mai târziu prea cu grosul. Că a furat el din a părinților cât a furat, dar' dela o vreme a dat măsa de veste și a mutat banii. 'I-a închis în ladă și a luat cheia la dînsa.

Odată apoi, după-ce Nițu petrecuse două nopți, — având lipsă de parale, s'a pus și a spart lada.

Să știi că avuse după aceea de furcă cu tată-so, Sandu.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Odată 'l-a trimis la tîrg la Făgăraș cu doi boi, și Nițu a vêndut boii, dar' când să vie acasă, — bani ca 'n palmă. Nu-'i vorbă, — a venit numai peste o săptămână, dar' totuși, să toci în șepte zile 300 de zloți, — ei, asta nu-'i glumă. Și a zis nenea Sandu către ficiorul seu: »Măi Nițule! de nu mă asculți, — de nu te lași de hoherie, — iau furcoiul la tine, și mi-te îmblătesc, cât vei gândi că ești earăși băiat«.

Și a zis Nițu: Tată! Asta să nu o încerci! (Era cam amețit Nițu atunci). Că eu nu glumesc. Pă cum mi face d-ta de rușine, — așa te-oi face eu. Când dai în mine, te prind și te înfund sub vatră!

Și s'o măniat foarte nenea Sandu pentru astfel de cuvêntare, și 'i-a dat ficiorului seu o palmă zdravănă. Atunci Nițu, nici una nici două, — s'a sufulcat și 'l-a înhățat pe tată-so, și drumul cu el sub vatră.

Apoi a venit maică-sa cu vătraru! și 'l-a tocat în cap pe ficioru-so, ear' Nițu s'a mai desmetecit puțin și a vĕzut că nu-'i cu cinste să lovească în mă-sa. A eșit deci afară în curte, — dar' mă-sa se căina mereu, — că:

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

să o fi bătut Dumnezeu atunci când 'l-a născut pe hoherul ăsta.

Dar' a ieșit Nenea Sandu de sub vatră mănios din seamă afară.

— Noa — Nițule! — a zis el, — mai mult de azi să nu-'mi mai calci pragul, — că, Dumnezeu să mă ierte, dar' trag cu pușca în tine, — așa să știi!

A stat Nițu și s'a mai socotit, apoi n'a zis nici ziua bună și s'a dus de-adreptul la cârcimă, și s'a pus de nou pe beute. Era și Costan cu dînsul, și Nițu 'i-a povestit cele petrecute.

De atunci, — și până într'o săptămână ei n'au mai ieșit din birt.

Mai avea și Costan bani, apoi au căpătat pe credință.

Asta era ca: după Crăciun. Afară era ger și vânt.

Costan a mai dat-o și pe acasă, ear' cârcimarul, — auzind de cele întâmplate, a zis că lui Nițu nu-'i mai dă pe credință.

Era pe la 10 ciasuri seara. Toți oamenii s'au fost dus din birt pe la căminuri, numai Nițu sta singur la masă. Cea de pe

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

urmă cupă, ce o căpătase încă pe credință, era pe gătate. Când s'a gătat, a zis birtașul: Acum creștine, ia-o încotro vei gândi! Pune te pe lucru și îmi adă banii. La mine nu mai poți sĕ dormi, — du-te la Costan, — ori mergi acasă și te roagă de iertare.

A stat Nițu și s'a mai socotit puțin, apoi a ieșit în stradă.

Ce sĕ facă? — Era frig și vênt, în șură nu poate durmi. Sĕ se ducă la Costan? Sĕ scoale pe bĕtrâna? Dar' ce vor gândi ei? Nu! Nici de rușine, nu!

Și a umblat așa pustiu pe uliți vre-o două ciasuri.

Atunci 'i-a venit ceva în minte. Da sĕ se ducă pe furiș acasă, — și sĕ fure bani dela tată-so?

Pentru-că bani îi trebuesc în ori-ce împrejurare. Mai are datorii și ar mai și bea, — doară. Dar' cum sĕ între? Știa că bĕtrânii dorm în altă odae, — nu unde-'s banii, — dar' ușa e încuiată...

Poate pe fereastă? — Nu! — Ferestile sûnt închise și dacă ar sparge jamul, bĕtrânul s'ar trezi, ferește Doamne! — Și Nițu îl cu-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

noștea pe Sandu. Știa că nu mult ar glumì. L'ar pușca ca pe un câne...

Cu gândurile aceste a trecut pe lângă biserică. De odată s'a oprit.

I-a venit un gând bun.

Oare...? Ce ar fi când ar întra în biserică? — Acolo sûnt bani... Nu îl vede nime... e noapte...

Și s'a oprit la poarta bisericii.

Se socotea ce sĕ facă.

Pe urmă s'a hotărît. A sărit gardul și s'a dus la ușa turnului, care era deschisă pentru-că se stricase zăvorul și nimenea nu 'l-a mai dires.

Era întuneric besnă. Vêntul vâjâia prin ferestrile turnului, lovind în clopote, cari murmurau surd în pacea nopții...

Când a deschis ușa, 'i-a trecut toată spaima. — Ei, — își gândea el, — nu 's eu doară băiat! și a suit scara. Dela prima scară o ușiță ducea în podul bisericii, — alta în podișor. Din podișor avea sĕ se coboare în biserică.

Dar' cum?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

S'a dus în turn și a luat funia dela clopot, — a coborît apoi și a legat-o de stîlpul dela ușe. Funia era: numai bună.

Și toate îi reușeau atât de bine, și nu-'i era frică de loc.

Mai greu e să te hotărești la păcat, decât să păcătuești.

S'a prins de funie și s'a lăsat în biserică. Pașii lui sunau surd în pacea nopții când s'a dus în altar să aprindă o luminiță. Și vêntul isbea cu putere în ferești.

Când a ieșit din altar cu lumina aprinsă, ochii lui au căzut pe icoana sfântului Ilie.

L'a cuprins frica. Ochii sfântului de pe icoană îl priveau mânioși, — înfiorați...

Ear' Nițu, ca să-'și arete șieși că nu se teme, s'a apropiat de sfântul Ilie, — 'i-a rânjit în față, apoi, — ca să se înbărbăteze și mai mult, a pus mâna pe mâna sfântului de pe icoană.

— Bună seara sfântule! zise el rînjind deavolește, — dar' la atingerea rece a icoanei, s'a cutremurat Simțea că îl cuprinde frica. —

S'a dus apoi iute la lăduța unde se puneau banii adunați dela credincioși — Era lăcată pe ladă, dar' el a rupt-o fără multă osteneală. A băgat toți banii în șerpar.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Erau vre-o 60 de zloți.

Pe urmă a pus lăcatul frumos la loc, încât nu se putea vedè, că a fost rupt, — apoi s'a urcat pe funie, în cor. A luat funia și a pus-o la clopot.

Când s'a vĕzut de nou în stradă, a rĕsuflat mai ușor. Nu simțea nici o părere de rĕu. Ii părea că n'a pĕcătuit nimic, — că el avea drept la banii aceia. — Știa, că nimenea nu o să-'l bănuească pe el. De altcum furtul nici nu se va afla în curênd, și când se va afla, bănueala va cădè asupra curatorilor, ori a crâsnicului.

Era spre ziuă și 'l-a prins somnul.

N'avea ce sĕ facă — s'a dus acasă, s'a urcat în podul șurii și a pitulat banii sub o grindă. Știa dînsul, că de banii aceia sĕ nu se atingă până nu se va împăca cu părinții, ca sĕ nu-'l poată bănuì nimenea.

Pe urmă s'a îndesat în fên și ostenit cum era, a adormit.

•

Trezindu-se, voia chiar sĕ se coboare, când a vĕzut pe tată-sĕu prin curte. A rĕmas deci în pod

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Sandu a venit de a tras căruța din șură — A pus apoi hamurile pe cal și 'l-a prins la căruță.

Din vorbele lui cu sluga, Nițu a înțeles că se duce la Făgăraș.

Asta-'i era bine venit. După ce a plecat Sandu, — s'a dat jos și a întrat în casă.

Mamă sa era în tindă.

»Da tu Nițule!« — zise ea mirată.

— Mamă, — nu mai pot de foame!

Și a cuprins-o mila pe biața femeie. A făcut o păpară din cinci oauĕ și 'i-a dat să mânânce.

— Vezi, vezi, Nițule, — cum te-ai stricat tu! — zise ea.

— Păcatele mele, mamă! Dar' veți uita și d-voastră!

— Că eu uit din parte-'mi, Nițule, da să știi că cu tată-to să nu dai față! — Nici nu vrea să-'ți audă de nume.

Cătră ameazi Nițu a stors dela mamă sa câțiva zloți, ca să-'și plătească datoria și să mai și aibă. Că a zis bătrână, cum îi era milă, că de nu va mai bea, — dînsa 'l-a mai ajutora așa pe sub mână.

Ear' Nițu a plecat și s'a dus de-a-dreptul în birt.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

A cerut de beut pe bani gata.

A dat Costan pe acolo, și s'au pus amêndoi la beute.

Când pe la ojină, iată că întră mamă-sa lui Nițu în cârcîmă.

— Da tu eară ești acì, mêi afurisitule? — zise ea.

— Am venit mamă, sĕ-'mi plătesc datoria, pe cum 'ți-am spus, — și gândeam sĕ și bem o cupă, — dar' numai o cupă.

A venit și birtașul și era vesel, că Nițu s'a împăcat cel puțin cu mamă-sa. El credea ca pierduți banii cu care îi datoria Nițu.

Bĕtrâna s'a dus, — dar' zorile zilei următoare pe Nițu și Costan 'i-a găsit tot în birt...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

II.

Trecură doi ani de când Dăian fugise în țeară, — împrejurimile Măgurii însĕ tremurau. când se pomenea de dînsul.

Din patru sate s'au fost furat banii bisericei, și dela bogații din împrejurimi în mai multe rînduri. Un negustor de vite a fost ucis în drumul mare, când venea dela tîrg. și a fost jefuit. La judele Marin au întrat în casă, spărgênd ușa pe când nu era nimenea acasă și au dus toți banii câți îi avea în ladă. Un om bĕtrân a fost ucis și jefuit pe când ducea banii pentru dare la Făgăraș.

Ear' cei ce făceau aceste hoții au fost atât de isteți, de au pus vina pe Dăian. Spuneau, că s'a făcut hoț și se ascunde prin codrii. Ba Nițu spunea, că 'l-a și vĕzut travestit în haine de domn, pe drumul mare și când 'l-a cunoscut, Dăian a luat-o la fugă.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Și alții — și alții, — aproape toți ziceau că 'l-au vĕzut. Inzădar spunea Iuonel că Dăian s'a dus în țeară, nime nu credea, — ba se uitau și la el chiorîș bănuindu-'l părtaș.

Înzădar au pornit patrule de gendarmi prin codri, — nu 'i-au dat de urmă. Ear' jafurile se urmau mereu. Poporul îi ducea frica, — ba spăriau copiii cu numele lui. Să spunea, că a găsit iarba fiarelor și că a dat în legătură cu necuratul. Vestea lui de hoț mare a străbătut prin întreg Ardealul. Spuneau că se duce prin codri până pe la Hațeg și Deva jefuind și omorînd pe unde putea.

Ba au făcut și cântec despre el. Și adevĕrații hoți, — Nițu și Costan, jefuiau împreună fără teamă...

Era o zi frumoasă de primăvară.

La Făgăraș era zi de tîrg. Era lume multă la oraș, — mișunau tîrgașii cu toiu mare. Într'o cârcimă ședeau la masă Măgurenii și benchetuiau. Voiau doară sĕ arete și acum străinilor, că ei au din ce chefuì.

Era și Nițu și Costan între dînșii. Cătră seară au prins apoi la căruță și au plecat

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mrr1901_1932

spre casă. Când au întrat în sat, soarele era pe la asfinţit. Ca întotdeuna, după-cum era obiceiul, cei-ce nu s'au fost dus la târg, stăteau în poartă şi aşteptau pe cei-ce veneau dela oraş să vadă ce 'şi-au cumpărat.

Aşa şi Măriuţa. S'a fost pus pe podmol şi privirea ei ostenită alerga de-alungul drumului mare. Aşa era de îmbătrânită, sărmana, şi palidă ca ceara. Nu vorbea, nu rîdea cu nimeni, nici la horă nu se ducea. Dorul o mistuia mereu şi încet.

Când a văzut-o Niţu, a lăsat caii la pas. În mintea lui 'şi-a făcut un plan drăcesc. Voia să o sparie. In răutatea lui se veselea gândindu-se că are să amărească şi mai mult amarul acestei sărmane fiinţe. S'a oprit cu căruţa la poarta judelui şi a agrăit-o pe Măriuţa.

— Ce-'mi dai dacă-'ţi spui o veste? — întrebă el.

— Ce să-'ţi dau? Tu vii doară din târg...

— Bine dară, — îţi spun şi aşa. Ştii că Dăian a fost prins? Azi 'l-au adus doisprăzece gendarmi la Făgăraş .. între puşti... şi oamenii din târg îl scuipau şi îl înjurau. De-acu spânzurătoarea-'i a lui...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Costan rîdea, apoi s'a pus și Nițu pe rîs și a dat biciu cailor.

Ear' biata fată a rămas împetrită pe podmol. Simțea, că își perde mintea. Dar' nu putea să plângă. Prea 'i-a secat isvorul lacrămilor în acești doi ani, prea multe dureri a suferit sărmana.

Intr'un târziu s'a sculat și a întrat în casă, legănându-se. Îi sleiseră puterile. A căzut ostenită pe pat și s'a ascuns cu fața în perini. Sosind tatăl ei, judele, și văzêndu-o durmind, nu a trezit-o. A cinat și s'a culcat.

Ear' Măriuța sta în pat, așa îmbrăcată. Ii părea că nu o doare vestea auzită, — îi părea așa de firesc totul. Par'că ar fi auzit sfîrșitul unei povești știute de mult... apoi a adormit.

Atunci au venit apoi visurile să o chinuiască. Se vedea în tîrg la Făgăraș. In mijlocul tîrgului era spânzurătoarea.. ear' Dăian era sub spânzurătoare...

El se uita la ea, blând și cu durere, pe urmă călĕul 'i-a pus lațul în gât.

Și ea a țipat atunci. Și toată lumea s'a întors spre dînsa, ear' Nițu striga că să spân-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

zure și pe drăguța hoțului... Și oamenii au prins-o și au dus-o sub spânzurătoare. Ea striga, dar' nimenea nu o asculta. Pe urmă călĕul 'i-a pus laţul în gât și a ridicat-o în aer...; și ea se sbătea, lupta cu moartea, se înăduşea...

Biata fată. Puterea închipuirii a fost atât de mare, încât sĕrmana se svîrcolea într'adevĕr, — a rĕsturnat pernele, 'și-a rupt hainele. Pe urmă a început sĕ ţipe, a sărit din pat, — a spart fereastra, — apoi lampa, — pe urmă oglinda, — ţipa mereu cu desperare. Apoi voind sĕ fugă, s'a lovit de părete și faţa ei s'a umplut cu sânge.

La sgomotul acesta s'au trezit apoi părinţii și judele a întrat cu lumina în odaia Măriuţii.

Când razele luminii au bătut în ochii ei sticloși, — Măriuţa a năvălit asupra tatălui seu, — 'și-a încleștat degetele în braţele lui încât a ţâșnit sângele șiroiu, văpsindu-'i cămașa. A prins apoi sĕ muște, — lumina s'a stîns, ear' în întunerec s'a încins o luptă desperată între tată și fiica lui — nebună.

Până ce au venit vecinii și au legat-o în pat, nu rĕmăsese haină întreagă pe sĕrmanul om. — Dar' el plângea.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Lelea Floare leșinase, ear' nebuna se zvârcolea mereu în legăturile tari, striga, și ochii ei sticloși căzuseră adânc în orbite. — Când au spălat-o de sânge, s'a mai liniștit puțin, pe urmă a cuprins-o oboseala, — a adormit.

Vecinii 'i-au ținut pază până în zori când a venit doftorul.

Până atunci s'a fost umplut tot satul cu vestea, că Măriuța judelui a — nebunit...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

III.

A mai trecut un an. Incet, greoiu, ca zilele ploioase.

Fata judelui nu s'a mai însănătoșat. Nu mai spărgea, nu mai țipa, — dar' era ca un mort viu. Nu cunoștea pe nimenea, nici măcar pe părinți. A zis medicul să o lase în voia ei, să nu o închidă în casă.

Era o nebună blândă, care plângea mereu, ca din senin. Rîdea apoi și cânta. Se îmbrăca de mireasă și atunci nimenea să nu fi greșit ceva... Zicea că se cunună cu Dăian, — că el vine la ea, — că o iubește.

Și pornea atunci prin sat, — mergea la horă, se mesteca între cei-ce jucau și își închipuia că e nunta ei.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Pe urmă earăși plângea, — pleca acasă, — arunca hainele de mireasă și se ascundea după vatră.

Mare era supărarea judelui Marin și a lelii Floare, și la toți le era milă de biata Măriuță.

Era în dricul verii. Într'o Duminecă, toată Măgura era la horă, — la marginea satului. Tinerii jucau, ear' bătrânii steteau tolăniți pe iarbă și povesteau.

De-odată lăutarii au încetat să cânte.

Dinspre sat venea Măriuța în haine de mireasă. — Venea încet, cu capul ridicat, ținându-'și corpul țapăn. Și cânta încet, — încet, — cu glasul stîns:

— Vino bade ear' acasă
Să te-'mbrac tot în mătasă...

Toți tăceau, ear' Măriuța se tot preumbla în cerc, — rîdea și earăși cânta:

— Vino ear' la mine dragă
Nu te dau pe lumea 'ntreagă...

Femeile își făceau cruce, — fetele lăcrămau. Jocul s'a oprit. Numai Nițu și Costan înjurau.

Nițu spunea, că nu mai merge, că din pricina unei nebune să nu poată juca. Se o ducă la Sibiiu la casa nebunilor, că odată

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

într'o mănie, se scapă și o lovește în cap de nu se mai scoală...

Oamenii îl mulcomeau, dar' el voia să se arete aspru. S'a apropiat de nebuna și a scuturat-o de piept.

— Dute acasă tu, toantă! — striga el cât îl ținea gura.

Nebuna s'a oprit în loc. Privea la el par'că nu l'ar înțelege, — dar' nu s'a mișcat.

Apoi a început să plângă. In clipa următoare a cuprins-o apoi furia, s'a aruncat asupra lui, 'și-a înplântat unghiile în fața lui Nițu. S'au încăerat apoi deodată și au căzut la pământ.

Nițu nu putea să scape. Sângele îi umpluse fața. Au sărit oamenii să-'i despărțească, — au smâncit-o la o parte și atunci un petec de carne de pe obrazul lui Nițu a rămas între unghiile nebunei. S'a făcut vălmășag. Pe Măriuța au legat-o cu funii și au dus-o acasă — ear' Nițu înzădar cerca să oprească sângele din rane.

Puțin lipsise că nu 'i-a scos un ochiu. Injura cât îl ținea gura și spunea că duce albă în potriva judelui Marin...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Altă-dată Mărioța o luă rasna prin codrii încât abea-'i dădeau de urmă. Spunea că se duce să-'l caute pe Dăian. Ciobanii o vedeau, dar' o lăsau în pace. O știau.

Și ea cutreera codrii, în haine de mireasă, cântând și plângênd. Rîdea apoi cu hohote și povestea cu pěsările.

Vino ear' la mine dragă,
Nu te dau pe lumea 'ntreagă...

Vino, — vino! — Dar' el n'a mai venit ..

A curs multă apă pe Olt. De multe-ori a veștejit codrul, — multe ierni au trecut peste Măgura și el totuși n'a venit...

Era dus departe, — departe în altă țeară, — păstorea oile unui boer. Ear' când venea vêntul dinspre țeara lui, când îl lovea în față, — el nu înțelegea în glasul lui, cântarea miresii nebune:

»Vino ear' la mine dragă,
Nu te dau pe lumea 'ntreagă...«

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

IV

Iuonel știa că unde-'i Dăian, — știa că cine hoțește sub numele lui, dar' n'avea ce face. Ori cât a pândit nu putea să-'l prindă odată pe Nițu. Ear' vorbele lui nu aflau crezământ la oameni.

Nițu se păzea de el. De mult 'l-ar fi trimis dînsul pe Iuonel de pe astă lume, dar' se temea de bănuială.

Că doară Dăian nu-'și va fi omorît pe cumnatul seu?

Dar' o să-'i vină și lui rîndul, — așa zicea Costan.

Și ei se păzeau și hoțeau mereu.

Ear' oamenii legii începuseră să prindă groază, și le venea să creadă că într'adevăr Dăian trebue să se fi însoțit cu dracu.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Intr'o vară Iuonel s'a dus în țeară. Voia să dea de urmele lui Dăian. A umblat ca două săptămâni, când după multe întrebări a dat de el.

Dăian a plâns când 'l-a văzut. Nu auzise nici o veste din Măgură, — nu știa că mama lui a murit, nici că Măriuța 'i nebună.

Ear' când 'i-a spus Iuonel de hoțiile lui Nițu și ale lui Costan, s'a amărît peste măsură. — Prea mare era încercarea.

Asta era prea mult pentru dînsul.

Din cât de năcăjit era până acum, — deveni de atunci și mai închis, și mai tăcut.

Măcar că să vedeau pe el urmele celor îndurate în anii aceștia. Slăbise și îmbătrâni-se încât să nu-'l cunoști.

Ii crescuse barba și încărunțise. Nu mai era el ficiorul frumos și vesel de odinioară. Ear' ortacii lui dădeau cu socoteala că mari năcazuri îl vor fi bătut pe ciobanul acesta, de s'a înstrăinat...

— Odată, ași vrea să mai văd satul meu — zicea el. — Să văd pe soră-mea și să mă rog la groapa mamii. Să văd pe biata Măriuță. Doamne, 'mi-se rupe inima când

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

mĕ gândesc la ea — O! Niţule, — Niţule, — cum te mai sufere Dumnezeu în lume, că Doamne, — multe 'mi-ai făcut...

Şi în durerea lui plângea dureros, ca un copil. S'a mai mângâiat când Iuonel 'i-a spus că îl va cerceta împreună cu Safta.

Apoi a plecat şi Iuonel şi Dăian a pornit de nou cu turmele. O cale lungă, departe, până la Dunăre şi până în Dobruja. Şi cu el ducea amintirile nenorocirei lui, — a satului, unde s'a născut, — unde-'i îngropată mamă-sa, — şi unde mireasa lui bate hotarele căutându-'l şi strigându-'l pe nume. Ii suna mereu în urechi:

»Vino ear' la mine dragă
Nu te dau pe lumea 'ntreagă...«

Luă fluerul, — doinea de jale până noaptea târziu — apoi plângea...

Şi cânii se adunau în jur de el, îl priveau cu milă, ridicaţi pe labele dinainte... par'că ar zice: Sĕrmanul nost stăpân...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

V.

Intr'o seara de toamnă Nițu și Costan stau în birt și povesteau încet. Erau singuri în odaie, dar' erau destul de vicleni ca să nu vorbească tare.

— Eu totuși nu cred că ne-a cunoscut, zise Costan.

— Și apoi? Ce-'i dacă ne-a cunoscut? Nu are mărturii... De își cască gura îl dau la lege... Ce crezi frate, nu-'i glumă să vestești despre cineva că 'i hoț...

Vorbeau despre Iuonel, care nimerise peste dînșii când jefuiau pe un drumeț în drumul mare. La strigătele nenorocitului, Iuonel, care trecea tocmai pe acolo alergà în ajutorul lui. Dar' hoții fugiseră și s'au pierdut prin pădure.. Era un biet călător un Slovac [illegible] Pagyras

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

L-au fost trântit în șanț și 'l-au junghiat în cap.

Sângele curgea, ear' bietul om trăgea de moarte.

Lovitura îi rănise creerii.

— Doi, — doi, — șoptea acesta murind. Apoi a deschis ochii sticloși, a căscat gura și a fost mort...

Iuonel s'a dus apoi și a dat vestea în sat.

Ii părea rău, că nu avuse mărturii, acum, când îi avea în mână pe Nițu și pe Costan.

Acestia au venit pe căi cotite în sat și ei făceau larmă mai mare.

Să le cadă odată în mâna lor Dăian, — ziceau ei, — că de ar fi cu dracu și nu va scăpa.

Apoi s'au înfundat în birt.

— Asta nu mai merge! — zicea Costan. — Să vezi că omul acela ne face capăt odată.

— Să-'i facem noi capăt, și gata! Să-'l pândim când va fi singur cu turma, — răspunse Nițu.

— Că zău... Apoi îl dăm pe vre-o prăpastie să-'i pearâ urma.

— Da! — zise Nițu, — și vom zice că a plecat în tovărășie cu Dăian...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Minunat. Așa dară...

— Încă mâne...

Și altă zi cei doi prieteni au pornit la pădure după lemne...

Au luat calea către pășunatul lui Iuonel și mergeau ascunși prin codri.

Când au ajuns aproape de stână, s'au pus la pândă. — Pe aici trebuia să treacă Iuonel...

Și tupilați între tufe pândeau ca doi lupi flămânzi, după pradă.

Inspre ameazi au auzit de-odată talangele dela turmă... Acum... acum ..

Dar' turma venea încet.

Pe urmă s'au ivit cele dintâi oi. Veneau păscând. Apoi 'l-au văzut și pe Iuonel, dar' acesta era cu băiatul.

Nițu turba de necaz.

— De nu se duce băiatul, și pe el îl dau dracului! — zise el scrișnind din dinți.

De-odată aud, că Iuonel dă turma în grija băiatului și îl văd pornind pe coastă la vale spre stână...

S'au sculat încet și pitulați pe sub tufe voiau să ocolească și să-'i vie în cale.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Erau aproape de țintă, când s'au văzut deodată față-'n față cu — mireasa nebună.

Mărițța cum 'i-a văzut, țipa ca din gură de șerpe, — apoi cuprinsă de furie s'a luat pe urma lui Nițu.

Iuonel 'i-a văzut cum fug în ruptul capului pe coastă la vale și le a înțeles scopul.

'Și-a pus de gând să se păzească mai bine. A luat pușca, — a chemat dela stâna vecină pe niște ortaci și s'a pornit pe urma lui Nițu și a ortacului seu.

Dar' aceștia 'și-au perdut urma. Când au ajuns la poalele muntelui, au dat peste Mărițța, care, perzêndu-se de Nițu și Costan, s'a fost pus la marginea unui isvor și împletea cunună din frunzele căzute la pământ.

Au auzit-o cântând același cântec de dor și au lăsat-o în pace.

Au pornit spre stâni, ear' mireasa nebună a rămas tot la marginea isvorului, împletind cununa și cântând mereu:

— Vino bade ear' acasă
Să te 'mbrac tot în mătasă...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr/1901-1932

VI.

Așa au trecut 9 ani, tot în hoții și în omoruri, și nu da Dumnezeu să-'l poată prinde pe Dăian.

Ba la porunca legilor pornitu-s'au satele, pornit-au cătanele, cutreerat-au codrii, văile, numai să dee de urma lui. Dar' înzădar. Unii oameni începură să creadă în cuvintele lui Iuonel și începură să bage seamă de Nițu și de ortacul seu.

Dar', precum se bat cânii în jurul prăzii, — venit-a vremea de s'a stricat pretenia dintre Nițu și Costan.

Despre cearta lor nu știuse nime, dar' lucrul s'a întêmplat așa:

Costan zicea că să se lase de atâta »junie«, — și să se așeze odată amêndoi, — că ori-și-cum, dar' totuși ulciorul s'a sparge odată,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

când nici nu vor gândi și apoi... spânzurătoarea.

— Eată Nițule — zicea Costan, — și tu începi să îmbătrânești. Caută-'ți o fată și însoară-te. Și eu mă însor. Avem și bani din ajuns, — nu vom duce lipsă.

Dar' Nițu zicea: Tu te-ai muerit Costane. 'Ți-a luat mintea vre-o fată. Ei, — asta-'i treaba ta. Eu fecioresc și mai departe... și fără tine. Eu nu mă tem că mă vor prinde. Nu-'s prost doară ..

— Nu! Asta nu-'i bine. Nu vreau eu! Dacă te vor prinde și eu cad în nĕcaz, că tu nu te vei răbda să nu mă vinzi...

— Chiar de aceea — zise Nițu — tu nu te despărți de mine!

— Dar' nu mai vreau. M'am urit de fărădelegi. Destule pĕcate ne apasă. Nu știu ce să zic, dar' tu nu te mai poți sătura de hoție. Hoția 'ți-a întrat în sânge... te-ai născut hoț, — dar' eu nu!...

Ce grăiești mĕ? Da cine mĕ chema mereu să pândim în drumul mare?

— Da cine o început? Furat-am eu, până n'ai furat tu banii bisericii?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Ei, vezi Costane, — sûntem pe-o formă. Chiar de aceea pe o formă vom suferì, dacă va fi sĕ ne prindă.

— Dar' nu mai ucid, nu mai fur. Mĕ așez și mĕ port cinstit. Până acuma nu m'au prins, de ce sĕ pătimesc pentru hoțiile ce le vei face tu de azi înainte? Impărțim ce avem și pace!

— Pune-'ți pofta 'n cuiu Nene! — zise Nițu.

— Nițule! Nu face glume. Eu am partea mea!

— Da! ai partea ta până ești în tovărășie. — Dacă strici tovărășia, 'ți-ai perdut partea.

— Voiu vedè eu!

— Ce? Vei vedè? Dapoi ce o sĕ faci?

— Voiu lua ce-'i al meu! rĕspunse Costan. Știu doară, că unde-'s ascunși banii.

— Dar' nu te vei întinde la ei că...

— Că? — Mĕ tem doară de tine? Ce-'i?

— Vei vedè. Incearcă numai!

Costan își perduse răbdarea.

— Ei, — o sĕ vezi, — zise el, aprins de mânie, — o sĕ vezi. Mâne o sĕ merg după partea mea!

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Voiu vedè! — zise Nițu. Acolo voiu fi și eu.

— Sĕ tot fii!

Și s'au despărțit. Era seară și întunerec besnă.

Nițu a rĕmas în mijlocul drumului. S'a uitat după Costan și 'l-a cuprins ura. De aici înainte omul acesta îi era pedecă în cale.

Ce va fi mâne? Se va duce?

Ce va face el? Da dacă Costan va merge peste noapte? Da dacă va lua banii toți și va fugì cu ei?

Aceste gânduri îi veniră lui Nițu, și simțea că trebue sĕ se scape de Costan. Și ca omul dedat cu de aceste, — 'și-a făcut îndată planul. A plecat după Costan. In casă la ortacul sĕu era lumină. A sărit gardul și s'a dus la fereastră. Costan se desbrăca sĕ se culce.

Nițu a bătut încet în fereastră.

— Costane, — zise el rîzênd, — te-ai supĕrat?

— Treaba mea! — rĕspunse acesta scurt.

— Da nu fi prost, frate. Am glumit. Voiam sĕ vĕd ce vei face. Ne-om înțelege, doară, — mai avem vreme.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1901-1932

— Nu! Eu vreau să gat. Azi putem isprăvi dacă vreai. De azi am gătat-o cu toate.

— Měi ortace! — zise Nițu cu blândețe. — Ai minte doară? Nu ne-om pune la împărțit în mijlocul drumului să ne audă cineva...

— Puteai să vorbești așa, dar' tu voiai să mě spăimêntezi...

— Da nici poveste... Așadar' mâne o să ne înțelegem?

— Nu! — Eu vreau azi...

— Bine. Dar' unde?...

— Mergem în fundul grădinii! — zise Costan.

Atâta dorea Nițu. Să iasă numai.

— Vino dar', că m'aș culca!

Și Costan a stîns lampa și a eșit. Au pornit amêndoi spre fundul grădinii. Când au fost la mijlocul grădinii, Nițu s'a oprit.

— Mě, — eu nu věd nimic, o să dau cu capul de vr'un pom.

— Prinde mě de mână! — zise Costan, și-'i întinse mâna dreaptă.

In clipa acea Nițu 'i-a prins-o cu putere, ear' cu stînga 'i a înplântat cuțitul în grumazi'

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Costan voia să strige, dar' Nițu 'i-a prins gura. 'L-a trântit la pământ și nu s'a sculat de pe el până ce nu a simțit că era rece.

Atunci 'l-a ridicat în spate și 'l-a dus în mijlocul drumului. 'L-a pus de-a curmezișul în drum, apoi s'a dus acasă și s'a culcat, — fericit că nu are să împărțească cu nimeneabanii.

Altă zi era răscolit tot satul, că Dăian a umblat prin sat și 'l-a omorît pe Costan, pe care de mult îl pândise.

Nițu era turbat de mânie și plângea ca un copil după prietenul seu, după Costan.

*

De atunci au încetat toate hoțiile. Peste un an oamenii nu mai duceau frică de Dăian. Unii spuneau, cà 'l-au mâncat fearăle sălbatice. Alții că 'l-a dus necuratul, că numai pe 10 ani au făcut tîrgul, și altele.

Nițu s'a însurat și se purta bine. Primise zestre, apoi a moștenit și dela părinți, așa că nime nu putè bănui, că Nițu de unde are atâta avere.

Iuonel trăia fericit cu Safta lui. Avea doi copii la școală în Măgura. Odată, venind băiatul cel mai mare dela școală, ochii lui erau plini de lacrămi.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Tată, — zise el — dreptu-'i că hoțul Dăian e frate cu mama?

— Cine 'ți-o spus-o asta?

— Domnu învățător. O zis, că io-'s neam de hoți. Că Dăianu e unchiu meu.

— Așa-'i, — zise Iuonel — Dăian îi frate cu mumă-ta. Dar' Dăian nu-'i tâlhar. Dăian e mai de omenie decât domnu-to învățător. Asta s'o știi. Numai oamenii răi 'i-au lățit vestea rea...

Dar' Saîta începu să plângă.

Altă-dată băiatul cel mai mic venise cu un cântec învățat dela copíi din sat. Era cântecul Dăianului, răspândit prin satele din împrejurimi:

Mĕ uitaiu din deal în vale
Văzuiu pe Dăian călare
Încunjurat cu pistoale,
Patru pline, patru goale
Patru pe picior la vale.

Foaie verde Măgheran
N'ați auzit de Dăian
De hoțul de căpitan?
Pe dealul Ognii la vale
Vine pe-o îngustă cale
Sorioara lui Dăian
C'un mănunchiu de măgheran,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1901-1932

Tot plângênd şi suspinând
Şi din gură cuvêntând:
»Măi Dăiene şi măi frate
Dumnezeu din ceri te-o bate.
Mai lasă-te de hoţie
Că-'i ajunge 'n puşcărie!«

»Dragă sorioara mea,
Nu pricepi tu soartea mea,
M'am născut să voinicesc
Nu m'am născut să muncesc,
Foaie verde măgheran,
Nu-'i voinic ca şi Dăian.
Mare-'i ţeara, lumea-'i mare
Dăian păreche nu-'şi are«!

Şi apucând cântecul pe aripi de vênt, s'a răspândit în toată ţara. La şezătoare cântecul Dăianului îl cântau, la cârcimă, la horă, la plug şi pretutindenea.

Ear' vremea trecea repede. Numele lui Dăian se pomenea din ce în ce mai rar. Au venit alţi oameni, copiii s'au făcut holtei, holteii s'au făcut moşnegi, şi aripile uitării au împăiengenit amintirile celor zece ani de hoţii, cari au băgat spaimă în Măgureni şi în oamenii din celelalte sate dela Braşov la Orăştie.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Partea III.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

I.

Trecênd granița pe cărări lăturașe, venea într'o zi de vară, un drumeț bătrân și ostenit. Se proptea de o cârje, din când în când se oprea, își ștergea fruntea de sudori, își ridica ochii spre ceriuri, suspina lung și earăși pornea mai departe. Avea plete și barbă cărunță, ochi stinși, pătrunși de o slabă licărire numai.

Era străin la vorbă și la port și totuși când a măsurat cu ochii falnica statură a Negoiului, ochii lui s'au umezit de lacrămi, inima lui bătea mai tare, atinsă de duioșia unor amintiri dureroase din tinerețe. A stat mult așa pe loc, ca o stâncă, privirea lui a străbătut văile, s'a oprit pe coperișul bisericii din Măgura, a văzut satul, Oltul și împrejurimile și îi părea că în douăzeci de ani nimic nu s'a

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

schimbat pe locurile aceste. Acelaș rîu, aceiași arbori, acelaș murmur de părae, numai el nu era același.

Sûnt 20 de ani trecuți de atunci. Multă vreme. Cu atât mai multă, cu cât acești 20 de ani au fost pentru el o lungă durere. Ani, cari 'l-au îmbătrânit mai mult decât alții îmbătrânesc în patruzeci. Douăzeci de ani din cari nici o zi n'a trecut ca el să nu plângă vieața lui nenorocită, soartea vitregă, fericirea lui pustiită.

Când a plecat în pribegirea-'i lungă, era tinĕr și frumos, mare și tare. Pletele negre îi împodobeau umerii ca o coamă de leu. Azi pletele-'s cărunte, umerii s'au plecat. Moșneag gârbovit.

Și acum, când după atâta vreme 'și-a revĕzut locurile dragi ale copilăriei lui, îi părea că nici odată n'a simțit cu atâta durere soartea lui, ca acum. 'L-a cuprins o duioșie nesfîrșită, a plâns cu hohot și a căzut ostenit pe iarbă. După-ce s'a mai liniștit, s'a ridicat încet, greoi, și a pornit pe cărare, înainte.

Și pe cum Românul, și când cântă plânge, și când plânge se cântă, mergênd pe cale, cânta, așa cu glasul jumĕtate:

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

»C'așa-'mi vine une-ori,
Sĕ beau otravă, sĕ mor,
Că-'s sărac și părăsit,
M'am urît de pribegit«...

Soarele scăzuse în spre apus, razele lui luminau Negoiul dela jumĕtate în sus până la creștet, ear' dela jumĕtate în jos, la poale, peste văi și codri se așternuse umbra sĕrii, ca un dor de pace și odichnă, ca vraja somnului.

De pe vîrful unei coline, bĕtrânul a vĕzut o stână, stâna lui Iuonel, și ochii lui s'au umplut de lacrĕmi.

Pe podmol se jucau doi copilași vioi, și inima lui 'i-a șoptit îndată, că aceia-'s nepoții lui, băieții lui Iuonel și ai Saftii.

Când s'a apropiat de stână au început sĕ latre cânii.

Dăian cobora coasta spre stână, când a eșit Safta în prag sĕ vadă de ce latră cânii, și a rĕmas mirată vĕzênd pe bĕtrânul drumeț, care venea spre stână. A huiduit cânii și a plecat în calea bĕtrânului.

Trecuseră opt ani de când ea îl cercetase pe Dăian în Dobruja, — de atunci însĕ, atâta s'a schimbat, cât nu-'l cunoștea.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Soră! — Safto! — zise bătrânul cu glasul înăduşit, — şi atunci Safta 'l-a cunoscut, — 'i-a căzut în braţe şi au rămas multă vreme înbrăţişaţi. — Plângeau.

Atunci a ieşit şi Iuonel din stână, şi neţărmurită era bucuria lui.

Iuonel a strîns cu foc la sîn pe prietenul şi cumnatul său, — care deşi, era de o seamă cu el, părea un unchieş bătrân pe lângă dênsul, — întru atâta îl îmbătrâniseră luptele cu vieaţa, — cu soartea şi cu sufletul său mult încercat.

— Nu te mai poţi cunoaşte! — zise Iuonel, când au întrat în casă.

— De aceea am şi venit, — răspunse Dăian. Ştiam cât de tare am îmbătrânit. Vezi, nici Safta nu m'a cunoscut. M'a adus dorul. Nu mai puteam răbda, — şi nu voiam să mor, fără ca să văd încă odată satul meu, — fără ca să plâng la groapa mamii.

Apoi ear' mă duc. Ear' plec, — pe totdeauna... Ştiu că nu mai am zile multe, — nici nu doresc să am, că sunt sătul de viaţă...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Se înserase binișor și dênșii povesteau încă. Safta s'a dus sĕ pună de mămăligă.

Atunci Iuonel s'a apropiat de cumnatul sĕu.

— Dăiene! — zise el, — remâi tu la mine. Nime nu te mai cunoaște, — lumea te crede mort, — te-a uitat de mult. De atunci au trecut douĕzeci de ani. Vom spune, că tu ești fratele tatii și că, după ce ai rĕmas vĕduv, ai venit la mine, — că n'ai copii.

Lumea încă știe că am un unchiu bĕtrân, — departe, — departe, — lângă Cluj... Și tu vei fi cu noi, fără ca sĕ te cunoască cineva. Nici la copii nu le vom spune. Ei vin îndată cu turma.

Atunci a întrat Safta, și Iuonel 'i-a spus și ei planul, și Safta a plâns de bucurie și îl ruga sĕ rĕmâie.

— Vom încerca, — zise Dăian.

De afară sĕ auzeau talangele, și oile întrau în staul. Veneau feciorii lui Iuonel.

S'au hotărit în grabă, că pe Dăian sĕ-'l chieme de azi înainte: Unchiu Onisie.

•

Peste o sĕptămână unchiu Onisie și Iuonel erau într'un birt din Făgăraș, cu mai mulți

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr:1901-1932

Măgureni. Avuseră zi de tîrg și acum s'au dat la puțină odihnă. Era și bătrânul Marin, — fostul jude, și alți bătrâni, și cu toții ascultau povestile bătrânului Onisie despre lumea și traiul de pe la »ei«.

Pe urmă au dat-o pe alte povesti, fiecare povestea despre păsurile sale.

— Ce mai face boerul, — Nițu, ficiorul lui Sandu? întrebà Iuonel pe Marin.

— Cam rĕu, zise Marin. 'I-a murit nevasta și acum earăși a dat-o pe beție. Nu mai lucrează, nu grijește de copii, vinde tot ce are și bea mereu.

— Din câne nu faci slănină! zise un țĕran mai tinĕr, și toți au început a rîde.

— Pĕcat că nu trăește Costan, sĕ-'și aibă ortac! zise Marin.

— Bă pĕcat că nu vine Dăian, sĕ bea împreună! zise un alt țĕran din Măgura.

Dăian a tresărit, dar' ceialalți rîdeau cu hohote de gluma asta Cine sĕ fi băgat de seamă că Onisie a tresărit?

Pe urmă au plecat cu toții. Unchiu Onisie și Iuonel au mers cu ei până în Măgura, au trecut prin sat și au plecat spre munți, a stînă.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Cine ar putè descrie simțemintele bietului bătrân, când după atâta vreme 'și-a revĕzut satul?

Îl ardea dorul sĕ se ducă la mormêntul mamii sale, la casa unde s'a născut și a crescut. Sĕ vadă apoi pe sĕrmana Mărioțĕ, bătrâna aceea gârbovă și smintită, care și acum se mai gătește de mireasă, punênd cunună de flori albe în pĕrul ei și mai alb, încărunțit.

Dar' nu putea. Trebuia sĕ mai aștepte. Sĕ nu-'l cunoască cineva, sĕ nu-'l bănuiască.

A oftat lung când au eșit din sat și au plecat spre munți.

— Nu mai pot de dor sĕ vĕd mormêntul mamii, zise Onisie într'un târziu.

— Asta nu se va putè acum, în curênd, zise Iuonel. Vor bănui oamenii ceva! Dar' poate dacă am venì noaptea... eu te-aș aștepta la poarta țintirimului. Nu ne-ar vedè nime...

— Da! Așa se poate. Incă mâne seară vom venì, că nu mai pot răbda.

— Bine, așadar' mâne.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

II.

Intr'altă zi pe la ameazi, Nițu a întrat în birt și a cerut beutură. Nici n'a mai ieșit până seara. Ear' când sĕ închidă birtașul cârciuma. Nițu n'avea cu ce sĕ plătească. Nu că s'ar fi sĕrăcit cu totul, dar' la cele din urmă pogoane de pământ încă nu găsise cumpĕrători. Ear' când a spus birtașului, că rĕmâne dator, acesta strîmba din nas. Mirosisc el că Nițu s'a calicit.

— Până mâne! Mai mult nu! — zise birtașul. Și Nițu a ieșit în stradă.

Era aproape de miezul nopții. Când a rĕmas singur în mijlocul uliții, — când s'a stîns lampa în birt, — 'l-a cuprins deodată amărăciunea.

Așadară tot acolo-'i și acum, unde a fost. Sĕrac, fără crezĕmênt.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

A scrîșnit din dinți arătând pumnii încleștați, către ușa birtului.

— Nu! — zise el cu vocea înădușită, — nu mĕ voiu calicì. Mai am putere în brațe. Sunt tinĕr încă! Voiu lua dela cei cari au! Nu veți rîde voi de mine! Voiu rîde eu de voi!

Și în clipa aceea s'a hotărît sĕ înceapă de nou cu hoțiile. Ca și cu douĕzeci de ani în urmă, și acum 'i-au venit în minte banii bisericii. De ce sĕ nu-'i fure? Biserica nu moare de foame, dar' lui îi trebuesc bani. —

Ha! ha! Vĕ arĕt eu vouĕ! își zicea el.

S'a dus apoi acasă, a luat toporul și a plecat către biserică. Erau nori pe cer, luna abia ieșea câte puțin pe un petec de cer senin și ear' se ascundea în nori.

Satul dormea adênc, nici un câne nu lătra. Când a deschis ușa țintirimului, ușa scârțăia. Și lui așa de urît 'i-a părut scârțăitul acesta, încât s'a cutremurat și s'a oprit în loc. Simțea că nu mai are curajul din tinereță. O clipă s'a și socotit, că oare sĕ nu se întoarcă? Dar' rĕutatea sufletului nu-'l lăsa.

— Ce? Mĕ tem? Da cine-'s eu? Copil? își zicea el îmbărbătându-se.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

A închis ușa încet și a trecut pe cărărușe înainte spre ușa bisericii. Când a pus mâna pe cleampă, earăși s'a cutremurat. Apoi a prins toporul și s'a opintit să scoată cu el cuele din zăvor. Cuele ruginite ieșeau ușor. Pe urmă a căzut zăvorul și ușa s'a deschis. 'L-a lovit în față recoarea din biserică, mirosul de lumînări și de tămâie. A întrat cu toporul în mână gata de a lovì dacă ar fi cineva în biserică.

Pe urmă a luat o lumînare dintr'un fețnic și a aprins-o. Lumina abia pătrundea întunerecul din biserică, ear' ochii lui Nițu clipeau, fiind obicînuiți prea mult cu întunerecul.

Întâia privire 'i-a rămas țîntuită pe icoana Maicii Domnului. Ochii ei adênci, blânzi, plângători s'au întâlnit cu privirile hoțului. Acesta s'a cutremurat de nou, apoi s'a întors dela ea și s'a dus la lada cu banii. Ca nici odată însă până acum, lui îi era frică. O presimțire tainică, neînțeleasă îi împedeca curajul. S'a spăriat de umbra lui, de sgomotul pașilor săi, de răsuflarea sa. Un liliac, orbit de lumină, s'a isbit în barba lui și Nițu era să scape lumînarea. Abia 'l-a smuls din barbă. Apoi, luându-'și

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

inima în dinți, a rupt o lăcată, cu mult nĕcaz, pentru-că epitropii au lăcătuit lada mai bine.

•

In același timp bĕtrânul Onisie întrase în țintirim din laturea cealaltă, peste gard. Iuonel 'i-a arĕtat mormêntul, apoi s'a dus la poartă sĕ țină pază și sĕ-'l aștepte.

Când a rĕmas singur, bĕtrânul Onisie s'a pus în genunchi lângă mormênt. Buzele lui șopteau o rugăciune, ochii lui s'au umezit. A stat câtva timp rugându-se, când din spre biserică 'i-a bătut la urechi un sgomot surd, ca de lovituri de topor.

'Și-a ridicat privirea și a vĕzut că fereastra bisericei era luminată de o rază slabă de lumină.

— Maică Preacurată! Ce poate fi? își zise el.

Apoi a pășit tiptil spre ușa bisericii.

Ușa era deschisă de tot și Onisie din tinda bisericei a vĕzut un om, cum spărgea lăcatele de pe lada bisericii.

Era cu spatele spre ușe.

De douĕzeci de ani nu s'au mai vĕzut, totuși Dăian 'l-a cunoscut pe Nițu și pe dela

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

spate. 'L-a cuprins o groază și o greață de nespus față de atâta ticăloșie, apoi aprins de mânie, mînat de o putere supra-omenească a păsit în biserică. Statura lui se îndreptase, se făcuse măiestoasă, ochii lui schînteiau fulgere.

— Blăstăm asupra-'ți ticălosule! — strigà el, și vocea lui detuna, încât părea un sfânt trimis din cer spre pedepsirea nemernicului.

Nițu a scăpat toporul din mână, s'a întors ca trăsnit. Privirea lui s'a întâlnit cu a lui Dăian, 'l-a cunoscut, s'a cutremurat, pe urmă s'a rĕsturnat cu sgomot pe podinele bisericii.

— Dăian! Dăian! a gemut el încet de două-ori, apoi nu s'a mai mișcat.

Lumina s'a stîns și pe Dăian 'l-a cuprins spaima. A eșit mai mult în fugă din biserică și când a dat de Iuonel la poarta bisericii, nu putea sĕ grăiască.

— Ce-'i? Ce s'a întêmplat? — întrebà Iuonel.

— Ticălosul! Ticălosul! A furat biserica, 'l-am prins, și când m'a vĕzut a murit de spaimă. Acolo-'i.. mort.. mișelul!..

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Ce vorbești Dăiene, pentru D zeu!? Cine? Cine-'i mort? — întrebà Iuonel mirat.

— Nițu! Nițu! hoțul! mișelul!

— Unde? In biserică? Nu mai vorbi!

— Da! L-am prins. Spărgea lada. Am întrat și am strigat. El s'a întors, m'a cunoscut, apoi a căzut la pământ.

Eu m'am îngrozit și am fugit. Vino să plecăm! Noi să nu știm nimic! Mergem!

Și au plecat cuprinși de groază, alergând spre stână, în munți.

In întunerecul nopții păreau două stafii, cari au întârziat ciasul și acum aleargă, aleargă nebunește..

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

III.

Altă zi, mergênd crâsnicul la biserică și aflând ușa deschisă, 'și-a făcut cruce. Dar' și mai tare s'a spăriat, când a vĕzut un om mort tăvălit în mijlocul bisericii.

De spaimă nu știa ce să facă. S'a urcat repede în turn și a bătut clopotul într'o dungă, ca de foc.

Cât ai bate în palme, jumĕtate satul era rĕscolit. Ne știind ce s'a întâmplat, alergau în ruptul capului la biserică.

Când s'a dat crâsnicul jos din turn, în grădina bisericei era toiu mare. Crâsnicul n'a zis nici un cuvênt, ci făcênd semn oamenilor să-'l urmeze, a întrat în biserică.

Și în liniște sĕrbătorească s'au oprit toți în jurul hoțului. Fața mortului nu se vedea, era ascunsă în palme. Crâsnicul a desfăcut

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1901-1932

brațele lui încleștate, a dat la o parte pletele resfirate pe fața mortului și atunci biserica a răsunat de un murmur de mirare și mânie.

— Nițu! — strigară toți deodată.

— Da, Nițu! — zise crâsnicul. Nițu ne-a făcut rușinea asta!

Dar' Nițu era mort. Ochii lui erau deschiși, străluceau rĕutăcios. Sclipeau ca sticla, încât toți s'au înfiorat.

Toporul și lumina erau lângă el. Toți au înțeles cele petrecute și credeau că moartea lui, în biserică, era minunea, bătaia lui Dumnezeu, care a pedepsit pe pĕcătosul, fulgerându-'l cu fulger sĕc.

Țĕranii s'au aprins de mânie și în furia lor îndreptățită scuipau asupra mortului, apoi 'l-au rostogolit lovindu-'l cu picioarele, până afară din biserică.

Vestea s'a lățit apoi în tot satul, și s'au pornit vorbele.

Unii ziceau că Iuonel avuse dreptate când spunea că Dăian s'a dus în țeară și că altcineva făcea hoțiile în locul lui. Nițu și Costan. Da!

Ei! Acum s'a adeverit!

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Dar', pe cum poporul, omenimea, mânjește foarte ușor pe de-aproapele cu noroiul necinstei, cu atât mai greu se învoește să-'l spele pe cel mânjit, să-'l ierte. S'au aflat și acum oameni cari judecau altfel.

— Nițu n'a fost până acuma sărac, avea dela tată-so, — ziceau oamenii, așadar' el n'avea trebuință să fure și să ucidă.

Acum, când s'a calicit, o fi crezut, că poate face și dînsul ca și Dăian. Dar' el n'avuse curaj destul. In biserică 'l-a cuprins spaima și 'l-a lovit guta.

Așa judeca lumea și judecătoria încă așa credea.

De aceea oamenii s'au mai domolit și dacă nu le părea rău de moartea lui Nițu, nici bine nu le părea.

Corpul 'l-au dus pe căruță acasă și feciorii lui Nițu se găteau să-'l îngroape »cinstit«.

Ba chiar și preotul s'a învoit să-'l îngroape, zicând că: Dumnezeu nu vrea moartea păcătosului, Dumnezu e bun și iartă.

Și altă zi, deși nu mulți, oamenii s'au adunat să petreacă mortul până la groapă. Toate erau în regulă, cum să cuvine unui »bun creștin«.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Când treceau cu mortul pe drum, oamenii și femeile se adunau pe la porți.

Între cei cari petreceau pe Nițu la groapă era și Onisie, care nimerise în sat așa din întêmplare.

Când a fost mortul aproape de biserică, în poarta judelui Marin era o mulțime de oameni. Mai mulți ficiori și babe, apoi și nebuna.

Mărioța nu-'și da seama ce sĕ petrece, dar' ieșise și dênsa în poartă.

Ficiorii glumeau cu ea, dar' mireasa nebună par'că nu-'i înțelegea. Asculta dusă dangătul clopotelor și ochii ei s'au pironit asupra sicriului.

— Pe cine-'l îngroapă? a întrebat ea cu voce slabă.

Oamenii se mirau de cuvintele ei, pentru-că Mărioța grăia numai arare-ori.

Un ficior tinerel, voind sĕ facă o glumă, 'i-a rĕspuns:

— Da nu știi? Nu ai auzit? Pe Dăian! Pe Dăian îl îngroapă!

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Oamenii voiau să rîdă, dar' gluma asta, ca o schinteie într'un butoiu de praf de pușcă, a fost pricina unor întêmplări dureroase.

Nebuna a început să tremure. Ochii ei s'au aprins de un foc sălbatic, fața ei s'a aprins, roșind ca focul. In clipa următoare mireasa nebună s'a strecurat prin mulțime, ca săgeata, ca fulgerul, până la sicriu. Cei ce duceau sicriul nu au băgat de seamă, n'au văzut-o. Toate s'au petrecut cât ai bate în pălmi.

Nebuna s'a aruncat asupra sicriului, sicriul s'a răsturnat, coperișul a plesnit cu sgomot mare, ear' mortul s'a rostogolit la trei pași în noroiu. Nu se poate spune spaima și înfiorarea oamenilor. Toți 'și-au perdut capul.

Nebuna s'a aruncat ca o mâță sălbatică asupra mortului, 'l-a întors să-'i vadă fața. Când 'l-a văzut, s'a ridicat repede.

Că nu-'i el... zise ea abia șoptind, cu glas slab, stîns și înduioșetor. Și s'a înblânzit de odată.

Abia atunci au sărit oamenii la ea să o prindă. Și ea nu se svêrcolea, ochii ei străluceau umeziți de doue lacrimi.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

N'aveau ce face. Au pus mortul în sicriu, 'l-au legat de-a curmezișul cu o funie dela iesle și au pornit cu el spre țintirim.

Bietul Onisie, cutremurat de durere, a ieșit dintre oameni și a plecat aproape în fugă, către casă.

Ear' nebuna plângea . . . ascunsă după vatră . . .

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mcrr1901-1932

IV.

Au urmat apoi earăși două luni de pace, de liniște, și uitare. Era un timp frumos ca de aur. Măgurenii se pregăteau de sărbătoarea Sântă-Măriei.

Unchiașul Onisie o ducea bine la stâna cumnatu-so. Nădăjduia sărmanul, că a dat în urmă de limanul liniștei, — că va putè îmbătrâni și murì între ai sei.

Numai la casa lui Marin era supărare.

După întâmplarea dela înmormântarea lui Nițu, mireasa nebună a plecat rasna prin munți și, — ceea-ce nu făcuse până acum, — n'a venit acasă o săptămână.

Toți o credeau moartă. Credeau că va fi căzut în vre-o prăpastie, sau că au mâncat-o fiarele sălbatice, când, la o săptămână,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Măriuța a nimerit acasă, — sdrențuită, — mânjită și lihnită de foame.

Altă zi a și căzut la pat. Răcise rău. Pe urmă a căzut în aprindere de plumâni. Nu mai era nădejde. Slăbise ca o scândură, — ochii, — acum blânzi și plângători, îi căzuseră adânc în orbite.

Era liniștită și vorbea puțin, — dar' pe înțeles.

În ziua de Sântă-Mărie, auzind clopotele, a zis că ea dorește să se ducă la biserică. Și într'adevăr, s'a simțit deodată atât de tare încât s'a sculat și umbla prin odae.

Zimbea, — și obrajii ei se îmbujoraseră.

Judele Marin s'a bucurat de însănătoșarea asta repede. Nu știa, nu presimțea că asta nu-'i decât semnul morții apropiate. Era mistuirea puterii de viață prin cea din urmă sforțare, pentru împlinirea unei dorințe, — a celei din urmă.

Dorința asta de a face o privire peste lume, se arată adese-ori la cei ajunși la pragul morții. E ca pâlpâitul repede — tremu-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

rător al flacării ce se stinge, când lemnul a ars cărbune.

Mărițța s'a gătat frumos și a plecat, răzimată de brațul tatălui-seu, spre biserică.

In curtea bisericii femeile murmurau mirate și îngrozite, când au vězut-o.

Au întrat în biserică, dar' Măruiță n'a avut răbdare sě steie mult.

Atunci Marin a ieșit cu ea sě o ducă acasă. Liturghia nu se începuse încă și vre-o câteva femei stau în povești la poarta bisericei.

Mărițța s'a oprit. Părea că este în toate mințile. Cunoștea pe toți.

Judele Marin nu mai putea de bucurie.

— Acum se va întrema, — și îi va venì mintea, așa credea el.

Mărițța a grăit câteva cuvinte cu tot înțelesul.

— Ce mai faci Florică? De mult nu te-am vězut! — zise ea cătră o pretină din copilărie.

A grăit și cătră celelalte, când au sosit dinspre drumul mare, Iuonel cu Safta, Onisie și copiii.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Vine Iuonel cu Safta! — zise Mărițța către tată-só.

Toți se bucurau și se mirau, că Mărițța lui Marin s'a desnebunit.

Mărițța le-a eșit în cale. A dat mâna cu Safta.

— Vai Safto, de mult nu te-am vĕzut! zise ea, apoi privirile ei s'au țântuit asupra lui Onisie.

Unchiașul Onisie se silea sĕ rĕmână rece și nebănuit. Sta la o parte, fără sĕ grăiască, — ca un stîlp.

Dar' Mărițța îl privea mereu.

— Asta cine-'i? — întrebà ea pe Marin.

Nu-'l cunoști Mărițțo! E străin, nu-'i de pe aici! — zise Iuonel.

Dar' Mărițța nu-'și lua ochii de pe el, și ochii ei tot mai tare s'au aprins.

— Seamănă! Seamănă cu el... seamănă! O Doamne! cum seamănă... zise Mărițța ca în ferbințeli.

— Cu cine? — întrebà Marin.

Onisie ar fi dorit sĕ fugă. Nu știa ce sĕ facă, era ca trăsnit.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Cu el... cu Dăian. Doamne cum seamănă... Chiar ochii lui... Dar' nu-'i el, Dăian nu-'i aici. Dăian îi departe...

Bietul Onisie. Nu se poate scrie pe hârtie, ce fel de furtună se iscase în sufletul lui. 'L-au podidit lacrămile și nu putea să le ascundă.

Măriuța s'a apropiat de el.

— De ce plânge? Ce 'i-am făcut? — zise ea.

Nu mai era scăpare.

— Sărmană fată! — zise Dăian ca să-'și ascundă încurcala.

Măriuța a trăsărit.

— Ah! strigă ea, — ăsta-'i glasul lui! Da! Tu ești Dăian... tu ești Dăian!...

În clipa aceea toți 'l-au cunoscut.

Femeile s'au înfiorat de spaimă.

Unele țipau spăriate, fugind. S'a făcut tololoiu, zarvă, încurcală.

Dăian, ca și cu douăzeci de ani înainte, a luat-o la fugă.

Toate s'au sfîrșit pentru el. Trebuia să scape.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Mărioța voia să alerge după el, dar' la zece pași a căzut ghem la pământ. Nu mai avea putere. Au dus-o leșinată acasă. Ivonel cu Safta au plecat pe urma lui Dăian, la stână.

Și tot satul s'a umplut, că unchiul Onisie era Dăian, și toți s'au înfricat de nou.

Mărioța a murit în seara de Sf. Marie. S'a stins încet, lin, ca o luminare când s'a isprăvit fitilul.

Au întins-o în sicriu, au îngropat-o. Mireasa nebună nu mai trăia.

In ceriuri, sosind după îndelungate suferințe, va fi știut poate, că de ce 'i-a fost atât de grea ursita? Pentru-că lacrămile vărsate la groapa ei, durerea adevărată a Măgurenilor n'a fost răsplată destulă pentru sărmana mireasă, chinuită de soarte din tinerețe până la mormânt.

O poveste tristă a fost viața ei, mai înduioșetoare decât plângătorul glas de clopote, cari cântau cântul duios de îngropare când bulgării de pământ cădeau cu sgomot peste liniștea de veci, ce s'a așternut pe pleoapele miresei nebune.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901-1932

Soarele scăzuse spre asfințit, judele Marin plecase trist spre casă, patru gendarmi suiau cu greu, dar' grăbiți, muntele spre stâna lui Iuonel, când bătrânul, istovitul mire, trecea trist, cu capul plecat, granița Țării-Românești. Ca și cu douăzeci de ani înainte, îndurerat, fără de mângâiere. De astă-dată însă fără întoarcere.

Să sufere și să moară în străini.

Sfîrșit

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdir/1901-1932

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

De acelaşi autor:

Meteor, roman . . . . 4 cor.

În pregătire:

Raze de lună, novele şi schiţe.

„Tipografia", societate pe acţiuni în Sibiiu.